

Program Praktyk Pedagogicznych dla specjalności pedagogika wczesnoszkolna i przedszkolna

opracowany w ramach projektu:
Praktyka bez wad – nowa jakość w kształceniu nauczycieli

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Człowiek – najlepsza inwestycja!
Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego (Priorytet III – Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3. Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.2. Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli – projekty konkursowe).

PUBLIKACJA DYSTRYBUOWANA BEZPŁATNIE

Program opracowany przez:

Instytut Nauk Społeczno-Ekonomicznych Sp. z o.o.
ul. Polskiej Organizacji Wojskowej 17, 90–248 Łódź
tel. 42 633 17 19
www.inse.org.pl

Redakcja merytoryczna:

dr Katarzyna Czekał

Opracowanie:

Ilona Marczak

Korekta:

Anna Strożek

Akademię Pomorską w Słupsku
ul. Arciszewskiego 22 a
76-200 Słupsk
www.apsl.edu.pl

Redakcja merytoryczna:

dr Grażyna Róžańska

Opracowanie i korekta:

Magdalena Blazer

Spis treści

Wstęp.....	4
1. Podstawa prawna praktyk pedagogicznych.....	7
2. Uzasadnienie opracowania innowacyjnego Programu Praktyk Pedagogicznych dla Akademii Pomorskiej w Słupsku.....	13
2.1. Wnioski z badań przeprowadzonych przez Akademię Pomorską w Słupsku.....	14
3. Założenia Programu Praktyk Pedagogicznych dla Akademii Pomorskiej w Słupsku.....	18
4. Sylwetka współczesnego nauczyciela.....	22
5. Założenia edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej.....	33
6. Cele praktyk pedagogicznych.....	38
7. Szczegółowy harmonogram praktyk.....	40
8. Zadania podmiotów zaangażowanych w przebieg praktyk pedagogicznych.....	42
8.1. Zadania uczelni i koordynatora praktyk.....	42
8.2. Zadania placówki (dyrektora i opiekuna praktyk), w której odbywają się praktyki.....	43
8.3. Zadania studenta-praktykanta.....	45
9. Zaliczenie i ocena praktyk.....	48
9.1 Kryteria oceny.....	48
9.2 Skala ocen pracy studenta na praktyce pedagogicznej.....	50
10. Ewaluacja praktyk pedagogicznych.....	54
10.1 Ocena działań opiekunów i koordynatorów praktyk przez studenta.....	56
10.2 Autoewaluacja studenta.....	58
Zakończenie.....	62
Załączniki – Dokumentacja praktyk.....	69

Wstęp

Niniejszy Program Praktyk Pedagogicznych przygotowany dla Akademii Pomorskiej w Słupsku opracowano w ramach projektu *Praktyka bez wad – nowa jakość w kształceniu nauczycieli*.

Celem projektu jest przygotowanie innowacyjnego programu praktyk pedagogicznych przeznaczonego dla studentów I stopnia specjalności pedagogika wczesnoszkolna i przedszkolna, którzy przygotowują się do pracy w zawodzie nauczyciela, a także dla nauczycieli – opiekunów oraz koordynatorów praktyk. Niniejsze opracowanie ma stanowić przewodnik ich działań, dzięki któremu będą mogli jak najefektywniej wykorzystać czas praktyk w sposób odpowiadający potrzebom i wyzwaniom współczesnego szkolnictwa.

Praktyki pedagogiczne są niezbędnym etapem przygotowania studentów do pracy nauczyciela. Ich zadaniem jest jak najlepsze zapoznanie przyszłych pedagogów z realiami panującymi w placówkach oświatowych, umożliwienie im pierwszego sprawdzenia się w pracy dydaktycznej i wychowawczej. Często jest to moment, w którym młodzi ludzie ostatecznie weryfikują swoje decyzje o tym, by po ukończeniu studiów zacząć pracę z dziećmi – utwierdzając się w tym przekonaniu lub też rezygnując z takiej drogi rozwoju zawodowego. Niemniej jednak praktyki są dużą szansą sprawdzenia faktycznych predyspozycji studenta do tego zawodu i zastosowania zdobytej na studiach wiedzy teoretycznej w praktyce. Ich rola informacyjna, diagnostyczna i orientacyjna umożliwia podjęcie bardziej świadomej decyzji o wyborze przyszłej ścieżki kariery zawodowej.

Niniejszy dokument podzielono na kilka rozdziałów. W pierwszym nakreślone zostały prawne podstawy, które decydują o obecnym kształcie praktyk pedagogicznych. Nowy program praktyk pedagogicznych, który zostanie wdrożony przez Akademię Pomorską w Słupsku stosuje się do wszelkich koniecznych przepisów:

- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz.U. Nr 207, poz. 2110)¹;
- Ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym;
- Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz.U. Nr 207, poz. 2110) dotyczy rocznika studentów, którzy rozpoczęli naukę w roku akademickim 2010/2011.

poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz.U. 2007 Nr 164, poz. 1166);

- Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz.U. z dnia 27 marca 2009 r.);
- Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U.2012.131.)²;
- Strategii Rozwoju Edukacji na lata 2007–2013.

Program jest zgodny z nową podstawą programową obowiązującą od roku szkolnego 2009/2010 r.

Kolejna część dokumentu omawia potrzebę stworzenia innowacyjnego programu praktyk, bazując na zmieniającej się rzeczywistości edukacyjnej (będącej skutkiem wprowadzanych reform) oraz na badaniach, jakie przeprowadziła Akademia Pomorska wśród studentów oraz nauczycieli przedszkoli i szkół na temat obecnego programu praktyk pedagogicznych. Wnioski z przeprowadzonych badań uwzględniono przy opracowywaniu niniejszego dokumentu i budowie jego założeń, co jest przedmiotem rozdziału trzeciego.

W rozdziale czwartym przedstawiono sylwetkę współczesnego nauczyciela, skupiając się zwłaszcza na kompetencjach i predyspozycjach niezbędnych do wykonywania tego zawodu. System edukacji w polskich szkołach musi wpisywać się w standardy Unii Europejskiej, dlatego też rozdział rozpoczyna się charakterystyką nowoczesnego nauczyciela dokonaną właśnie z tej perspektywy.

Rozdział piąty przedstawia założenia edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej wynikające z obowiązującej w polskich szkołach podstawy programowej dla tych etapów kształcenia. Z tych dokumentów wynikają także cele praktyk, omówione w kolejnej części Programu.

² Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U.2012.131.) dotyczy roczników studentów rozpoczynających naukę w roku akademickim 2011/12 i dalszych.

W dokumencie zawarto szczegółową propozycję harmonogramu praktyk – z godzinowym podziałem na miejsce i czas ich odbywania (przedszkole/szkoła podstawowa) oraz zadaniami, jakie student będzie zobligowany wykonać. Autorzy programu przyjęli założenie, że powinien on odbiegać od standardowych, zbiurokratyzowanych programów praktyk, które nakładały na studenta sztywne obowiązki do wypełnienia, całkowicie niwelując tym jego swobodę i w pewnym sensie inicjatywę. Dlatego też część godzin praktyk przeznaczona jest na realizację samodzielnie wybranych przez studenta zadań. Jest to wyrazem dążenia do indywidualizacji przebiegu praktyk oraz wykształcenia u studentów poczucia odpowiedzialności za wiedzę i kompetencje, jakie zdobędą.

Praktyki pedagogiczne muszą opierać się na ścisłej i wzajemnej współpracy trzech stron (uczelni jako instytucji organizującej praktyki, przedszkola/szkoły jako miejsca ich przeprowadzania oraz studentów), aby w rezultacie mogły służyć dobru dzieci, które objęte są procesem edukacyjnym prowadzonym w przyszłości przez nauczycieli kształconych według tego modelu. Niniejszy Program zakłada holistyczne podejście do procesu zmian i proponuje działania, którymi objęte będą wszystkie trzy strony zaangażowane w praktyki przygotowujące do wykonywania zawodu nauczyciela. Szczegółowo zostaną też omówione ich obowiązki i zadania, co stanowi przedmiot rozdziału ósmego dokumentu. Program nakłada nowe obowiązki na uczelnię i koordynatora praktyk, precyzuje zadania nauczyciela-opiekuna i dostarcza mu narzędzi do sprawiedliwej i wieloaspektowej oceny praktykanta.

Ostatnia część dokumentu zawiera opis rekomendowanej ewaluacji praktyk. Ocenie podlega nie tylko praca studenta podczas praktyk, ale także wypełnianie obowiązków przez koordynatora praktyk oraz nauczyciela - opiekuna. Zgodnie z założeniami Programu zmiany dotyczą wszystkich ról, które odgrywane są przez osoby zaangażowane w praktyki, dlatego ewaluacja jest wielopodmiotowa. Dużo miejsca poświęcono także autoewaluacji studenta jako ważnego elementu procesu odbywania praktyk. Program zamykają załączniki – wzory dokumentacji praktyk, jaką będzie się posługiwał koordynator z ramienia uczelni, nauczyciel – opiekun praktyk oraz student.

Wszystkim osobom zaangażowanym w praktyki pedagogiczne autorzy życzą owocnej współpracy i zdobycia wielu nowych doświadczeń, które odpowiedzą zarówno na potrzeby studentów, pedagogów pełniących funkcję opiekunów i koordynatorów, a także dyrektorów placówek oświatowych, którzy będą mogli poszczycić się wysoko wykwalifikowaną kadrą, uczącą z pasją i zaangażowaniem.

1. Podstawa prawna praktyk pedagogicznych

Praktyki pedagogiczne odgrywają istotną rolę w procesie kształcenia przyszłych nauczycieli, pozwalają bowiem na wykorzystanie zdobytej wiedzy teoretycznej w realiach funkcjonowania placówki oświatowej, która może stać się miejscem przyszłej pracy absolwentów. Z tego względu tak ważne jest dołożenie starań mających na celu zapewnienie odpowiedniego przebiegu praktyk pedagogicznych, a tym samym wyposażenie przyszłych nauczycieli w niezbędne kompetencje obejmujące zarówno szeroki zasób wiedzy teoretycznej, jak i umiejętności praktycznych.

Znaczenie praktyk pedagogicznych podkreślone zostało na szczeblach centralnych poprzez opracowanie odpowiednich rozporządzeń. Poniższe treści poświęcone zostaną zatem aktom prawnym, które regulują kwestie związane z przebiegiem praktyk pedagogicznych.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz.U. Nr 207, poz. 2110)³

Rozpatrywane rozporządzenie dotyczy studentów rozpoczynających kształcenie w roku akademickim 2010/11 i wskazuje minimalny czas trwania praktyk pedagogicznych w zależności od trybu kształcenia:

- wyższe studia zawodowe (minimum 180 godzin praktyk w zakresie dwóch specjalności),
- studia magisterskie uzupełniające (minimum 30 godzin praktyk w zakresie jednej specjalności i minimum 45 godzin praktyk w przypadku dwóch specjalności nauczycielskich),
- studia magisterskie jednolite (minimum 150 godzin praktyk w przypadku jednej i minimum 210 godzin w przypadku dwóch specjalności nauczycielskich).

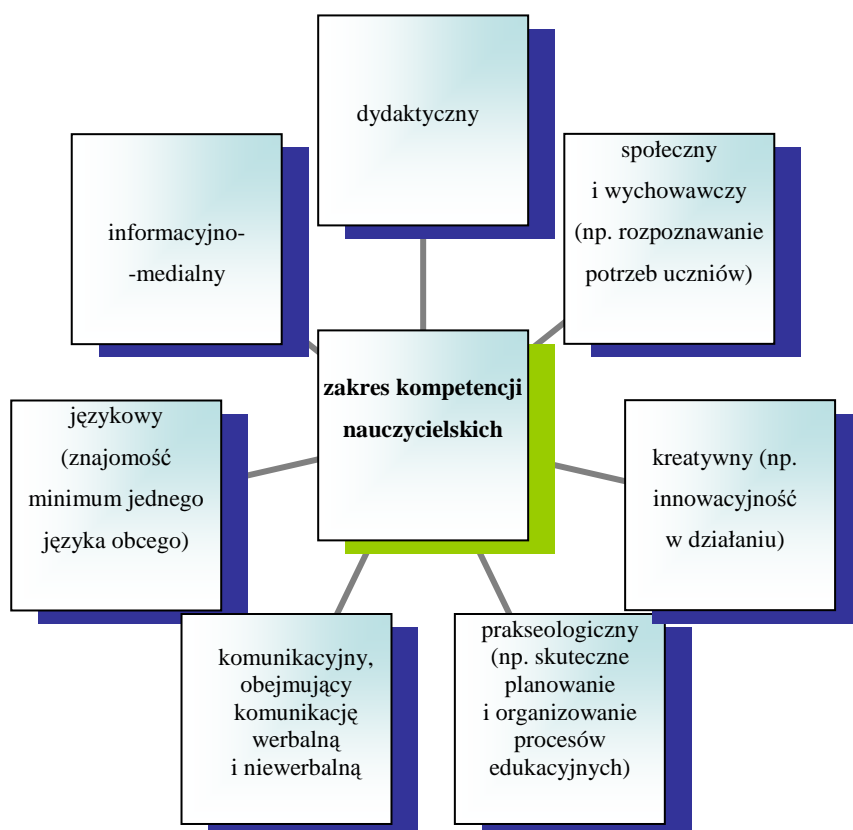
Rozporządzenie w dość wyraźny sposób klasyfikuje również cele, jakim mają służyć praktyki pedagogiczne. Służą one mianowicie przyszłym nauczycielom w poznaniu specyfiki organizacji placówek edukacyjnych różnego typu, nabyciu umiejętności odpowiedniego dokumentowania, organizowania i prowadzenia zajęć z podopiecznymi oraz wykształceniu

³ Studenci rozpoczynający naukę od 1 października 2012 r. będą kształceni zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U.2012.131.).

postaw pozwalających na rzetelną obserwację poczynąń uczniów/wychowanków. Dodatkowym zadaniem praktyk pedagogicznych jest pomoc przyszłym nauczycielom w nabyciu umiejętności analizowania własnych poczynąń zawodowych i ich efektów we wspólnej pracy z uczniami. Praktyki stwarzają również możliwość omawiania wykonywanych w ich ramach działań z opiekunami praktyk.

Omawiane praktyki, jak i ogół czynności podejmowanych w ramach przygotowywania do wykonywania zawodu, mają na celu wyposażenie przyszłych nauczycieli w niezbędny zasób kompetencji pozwalających na prawidłową realizację procesu edukacyjnego. Zakresy wspomnianych kompetencji ilustruje rysunek 1.

Rysunek 1. Zakres kompetencji nauczycielskich

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz.U. Nr 207, poz. 2110).

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U.2012.131.)

Studenci, rozpoczynający naukę 1 października 2012 roku, będą kształceni zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U.2012.131.).

Ukończenie studiów I stopnia będzie odtąd umożliwiło podjęcie absolwentom zatrudnienia **wyłącznie w przedszkolach i szkołach podstawowych**. Studia II stopnia oraz jednolite magisterskie będą uprawniały do pracy w zawodzie nauczyciela na wszystkich poziomach kształcenia.

Uczelnie będą przygotowywały do wykonywania zawodu nauczyciela w ramach przedstawionych poniżej modułów kształcenia⁴:

Moduł	Komponenty modułu	Godziny
<u>Moduł 1</u> Przygotowanie w zakresie merytorycznym do nauczania pierwszego przedmiotu (prowadzenia zajęć)	Przygotowanie merytoryczne – zgodne z opisem efektów kształcenia dla realizowanego kierunku studiów	*
		* w wymiarze, który zapewni merytoryczne przygotowanie do nauczania przedmiotu (prowadzenia zajęć)
<u>Moduł 2</u> Przygotowanie w zakresie psychologiczno-pedagogicznym	1. Ogólne przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne	90
	2. Przygotowanie psychologiczno-pedagogiczne do nauczania na danym etapie edukacyjnym lub etapach edukacyjnych	60
	3. Praktyka	30

⁴ Rozporządzenie mówi jeszcze o Module 4 – Przygotowaniu do nauczania kolejnego przedmiotu i Module 5 – Przygotowaniu w zakresie pedagogiki specjalnej, ale te moduły nie są przedmiotem zainteresowania niniejszego programu praktyk pedagogicznych.

<u>Moduł 3</u>	1. Podstawy dydaktyki	30
Przygotowanie w zakresie dydaktycznym	2. Dydaktyka przedmiotu (rodzaju zajęć) na danym etapie edukacyjnym lub etapach edukacyjnych	90
	3. Praktyka	120

Wśród ogólnych efektów kształcenia nowe wspomniane rozporządzenie wskazuje na konieczność zdobycia przez studentów wiedzy psychologicznej, pedagogicznej (aby rozumieć proces wychowania, nauczania – uczenia się, rozwoju i socjalizacji), wiedzy dotyczącej dydaktyki i metodyki, która poparta będzie doświadczeniem w praktycznym jej wykorzystywaniu. Wśród umiejętności rozporządzenie wskazuje na zdolność do realizacji zadań dydaktycznych, opiekuńczych i wychowawczych szkoły (w połączeniu z indywidualizacją programów nauczania w celu dostosowania ich do potrzeb uczniów), zdolność komunikowania się z wszystkimi osobami uczestniczącymi i wspierającymi proces dydaktyczno-wychowawczy. Ponadto, przyszły pedagog musi charakteryzować się otwartością, empatią, refleksyjnością, wrażliwością etyczną, wykazywać postawy prospołeczne i wysokie poczucie odpowiedzialności. Rozporządzenie nakłada na osoby przygotowujące się do zawodu nauczyciela w klasach I–III szkoły podstawowej obowiązek posiadania umiejętności merytorycznych w zakresie języka polskiego (polegających na tworzeniu tekstów), matematyki (polegających na prowadzeniu rozumowań matematycznych) i przyrody (ilustrowanie zjawisk przyrody poprzez doświadczenia). Rozporządzenie mówi też o tym, że student musi być praktycznie przygotowany do wykonywania zadań wynikających z roli nauczyciela, a tę funkcję pełnią w procesie edukacyjnym praktyki pedagogiczne. W ramach organizacji praktyk studentowi mają zostać zapewnione następujące aktywności: pobyt w przedszkolach, szkołach, obserwowanie zajęć, asystowanie nauczycielowi, samodzielne prowadzenie zajęć własnych, planowanie i omawianie zajęć własnych, innych studentów, nauczycieli. Na uczelni przygotowujące studentów do zawodu nowe rozporządzenie nakłada obowiązek opracowywania zasad odbywania praktyk, przygotowywania studentów do ich odbycia, możliwość omówienia przebiegu praktyk w trakcie zajęć na uczelni, utrzymywanie systematycznego kontaktu z placówkami, w których praktyki są organizowane.

Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym

Rozpatrywana ustawa reguluje kwestie związane z funkcjonowaniem uczelni wyższych na terenie Polski – zarówno publicznych, jak i niepublicznych. Zamieszczone w niej przepisy podkreślają, że praktyki pedagogiczne są niezbędnym elementem procesu kształcenia i stanowią jeden z warunków prowadzących do uzyskania dyplomu ze specjalizacją nauczycielską.

Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki (Dz.U. 2007 Nr 164, poz. 1166)

Rozporządzenie nakłada na studentów specjalizacji nauczycielskiej obowiązek realizacji praktyk pedagogicznych. Pozostawiona jest jednak pewna swoboda dla uczelni macierzystej studenta, która może dostosować program praktyk do aktualnych potrzeb – zarówno uczelni, jak i studentów.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz.U. z dnia 27 marca 2009 r.)

Niniejsze rozporządzenie definiuje przygotowanie pedagogiczne jako nabycie wiedzy i umiejętności z zakresu pedagogiki, psychologii i dydaktyki oraz odbycie pozytywnie ocenionych praktyk pedagogicznych w wymiarze co najmniej 150 godzin.

Strategia Rozwoju Edukacji na lata 2007–2013

Dokument podkreśla wagę współpracy na linii placówka edukacyjna – pracodawcy, która może przejawiać się m.in. poprzez organizację praktyk dla uczniów/studentów. W ten sposób praktykanci nie tylko mogą poznać specyfikę funkcjonowania pracodawcy w danej

branży, ale także mają szansę udowodnić swoją wartość potencjalnemu pracodawcy i tym samym zwiększyć prawdopodobieństwo uzyskania zatrudnienia.

Wszystkie akty prawne traktujące o praktykach wymieniają ich minimalny wymiar godzinowy oraz ogólne cele, jakie powinny być zrealizowane. Cele szczegółowe, konkretne zadania praktykanta, wymaganą dokumentację określa jednak uczelnia. Rezultatem tej sytuacji jest duża autonomia szkół wyższych w zakresie modelowania i realizacji praktyk zawodowych przyszłych nauczycieli. Może to mieć pozytywny skutek w postaci wdrażania innowacyjnych programów, jak również negatywny – poprzez brak jednolitej formuły praktyk na terenie całego kraju, jakość i efektywność poszczególnych programów może być zróżnicowana. Najczęściej niedociągnięcia w organizacji praktyk dotyczą braku wypracowanej ścieżki współpracy między uczelnią a placówką oświatową, braku jasnych kryteriów oceny praktykanta, pominięcia aspektu autoewaluacji studenta, braku wzorów obowiązującej dokumentacji, braku miejsca na własną inicjatywę studentów. W szkolnictwie wyższym jest, więc potrzeba opracowywania nowych programów praktyk, które będą próbowały zaradzić tym niedociągnięciom.

2. Uzasadnienie opracowania innowacyjnego Programu Praktyk Pedagogicznych dla Akademii Pomorskiej w Słupsku

Konieczność opracowania innowacyjnego Programu Praktyk Pedagogicznych wynika także z realizowanych zmian w systemie oświaty, które na przestrzeni ostatnich lat są dość dynamiczne. Można do nich zaliczyć m.in.:

- Zmianę podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół od roku szkolnego 2009/2010, łączącą się z przekazaniem większej autonomii szkołom – odtąd programy nauczania zatwierdzane są przez dyrektora szkoły, a nie ministra właściwego do spraw oświaty⁵. Przeformułowano także rolę edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. W przedszkolach wprowadzono obowiązek działań diagnostycznych, które mają być informacją dla nauczyciela (aby mógł on opracować indywidualny program wspomaganie i korygowania rozwoju dziecka), specjalistów (aby mogli udzielić specjalistycznego wsparcia) oraz rodziców (by wiedzieli, czy ich dziecko jest gotowe rozpocząć naukę w szkole podstawowej). Szkoła podstawowa jest miejscem, gdzie dokonuje się oceny predyspozycji ucznia, jak również jego ewentualnych dysfunkcji (np. dysleksja czy niedosłuch) oraz odkrywa się indywidualne zdolności i talenty młodego człowieka. Wprowadzenie możliwości odbycia wychowania przedszkolnego nie tylko w przedszkolach czy oddziałach przedszkolnych prowadzonych przy szkołach podstawowych, ale także w zespołach przedszkolnych lub punktach przedszkolnych zwiększyło o 20% (w latach 2008–2010) liczbę dzieci w wieku 3–5 lat, które zostały objęte wychowaniem przedszkolnym (z pewnością na ten stan wpłynęło powstanie 790 nowych przedszkoli oraz 1211 małych form przedszkolnych)⁶.
- Konieczność odbycia rocznego wychowania przedszkolnego przez dzieci pięcioletnie, obowiązującą od września 2011 r. (dzieci pięcioletnie od 2009 r.

⁵ Na mocy Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz.U. z dnia 10 czerwca 2009 r. Nr 89, poz. 730).

⁶ Dane na podstawie: Prezentacja MEN *Edukacja skuteczna, przyjazna i nowoczesna – Działania realizowane w polskiej oświacie* (25.12.2010 r.), <http://www.men.gov.pl/images/pdf/3.pps> [data dostępu: 4.03.2012].

miały prawo odbierać bezpłatne wychowanie przedszkolne, jeśli rodzice wyrażali taką wolę).

- Obowiązek rozpoczęcia przez dzieci sześciolatnie od września 2014 roku nauki w pierwszej klasie szkoły podstawowej.
- Wejście w życie 21 lutego 2012 r. nowych standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela, które będą obowiązywać studentów rozpoczynających kształcenie od 1 października 2012 r.

Większa autonomia szkół, przekładająca się na możliwość podejmowania decyzji, co do organizacji procesu kształcenia i wychowania, daje dyrektorom i wszystkim pracownikom placówki możliwość realizowania własnej wizji edukacji, z drugiej strony łączy się z większą odpowiedzialnością za uzyskiwane efekty i prawidłową realizację podstawy programowej. Szans i obciążeń wiążących się z taką sytuacją muszą być świadomi nauczyciele, a także studenci, którzy się do tego zawodu przygotowują – także przez uczestnictwo w praktykach pedagogicznych.

Wszystkie zmiany, o których wspomniano powyżej, skłaniają do opracowywania nowego programu praktyk, który będzie bardziej spójny ze współczesną rzeczywistością edukacyjną i co najważniejsze – jeszcze lepiej przygotowuje studentów do wykonywania w przyszłości zawodu nauczyciela. Na potrzebę modernizacji praktyk pedagogicznych wskazują także wnioski z badań przeprowadzonych przez Akademię Pomorską w Słupsku.

2.1. Wnioski z badań przeprowadzonych przez Akademię Pomorską w Słupsku

Akademia Pomorska w Słupsku w listopadzie 2011 roku przeprowadziła badania ankietowe⁷ wśród studentów pedagogiki wczesnoszkolnej i przedszkolnej oraz nauczycieli słupskich szkół i przedszkoli na temat dotychczasowego kształtu praktyk pedagogicznych i propozycji ich modyfikacji.

⁷ Badanie przeprowadzono wśród 55 nauczycieli słupskich szkół i przedszkoli (23 nauczycieli przedszkoli i 32 nauczycieli szkół podstawowych) oraz 80 studentów Akademii Pomorskiej w Słupsku pedagogiki wczesnoszkolnej i przedszkolnej (59 studentów III roku oraz 20 studentów II roku, 1 osoba nie podała informacji o kierunku studiów). Kwestionariusz dla nauczycieli składał się z 19 pytań, a dla studentów – z 17.

Wnioski z badań ankietowych przeprowadzonych wśród nauczycieli

Badani pedagodzy dostrzegają konieczność modyfikacji aktualnego programu praktyk:

- większość badanych wykazuje zainteresowanie nowatorskimi rozwiązaniami wspomagającymi rozwój zawodowy nauczyciela i uznaje konieczność doskonalenia zawodowego;
- badani przyznają, że obserwacje praktyk przez pracowników uczelni ułatwiłyby kontrolę szkoły wyższej nad odbywaniem praktyk przez studentów (odpowiedź „tak” zaznaczyło 36%, „raczej tak” – 27%);
- zdecydowana większość badanych nauczycieli zauważa możliwość pozytywnego wpływu na pracę wychowawczą studentów konsultacji przeprowadzonych przez nich z pedagogiem i psychologiem pracującymi w przedszkolu czy szkole (odpowiedź „tak” pojawiła się w 2% ankiet, „raczej tak” – w 78%);
- pedagodzy uznali, że obecnie obowiązujący system kontrolowania i oceny studenta nie jest wystarczający (tylko 27% badanych zaznaczyło odpowiedź „tak”, uznając że obecny sposób oceniania jest odpowiedni, 2% udzieliło odpowiedzi „nie”, 38% – „raczej nie”);
- konieczność zwiększenia liczby godzin konsultacji, konsultacji nauczyciela-opiekuna z praktykantem zauważa przeważająca część badanych („tak” na pytanie dotyczące tej kwestii odpowiedziało 42% badanych, „raczej tak” – 35%);
- pedagodzy są chętni do poszerzania swojej wiedzy w zakresie nowoczesnych metod pracy takich jak glottodydaktyka, warsztaty kinestetyczne, pedagogika zabawy, arteterapia, bajkoterapia itd. (odpowiedź „tak” zaznaczyło 55% ankietowanych nauczycieli, „raczej tak” – 16%);
- chętnie też wzięliby udział w warsztatach z zakresu kształcenia umiejętności terapeutycznych oraz diagnozy dziecka w edukacji wczesnoszkolnej i przedszkolnej (wskazanie „tak” pojawiło się w 51% ankiet, „raczej tak” – 27%) oraz warsztatach prezentujących nowoczesne formy pracy z uczniem („tak” – 58%, „raczej tak” – 35%) i poleciliby takie warsztaty innym nauczycielom („tak” – 60%, „raczej tak” – 24%);
- zdecydowana większość badanych widziałaby miejsce dla mężczyzn w zawodzie nauczyciela przedszkolnego (odpowiedzi „tak” udzieliło 62%

badanych, „raczej tak” – 16%) oraz w klasach I–III („tak” – 62%, „raczej tak” – 24%);

- badani pedagodzy uważają, że szczególny nacisk opiekun praktyk z ramienia szkoły powinien położyć na zapoznanie studenta z najnowszymi metodami nauczania, planowaniem pracy dydaktycznej oraz motywowaniem uczniów do nauki i rozwoju;
- jeśli chodzi o wsparcie nauczycieli-opiekunów przez uczelnie kierujące studentów na praktyki, to badani widzieliby je w formie: doposażenia w materiały dydaktyczne, kontaktu z uczelnianym koordynatorem praktyk oraz możliwości uczestniczenia w kursach i szkoleniach organizowanych przez uczelnie z zastosowania nowatorskich metod nauczania;
- nauczyciele uważają, że studenci najslabiej są przygotowani w sferze wychowawczej, uważają, że w ocenie opisowej studenta powinno kłaść się nacisk na poziom wiedzy teoretycznej, praktycznej oraz umiejętność nawiązywania kontaktu z uczniami.

Wnioski z badań ankietowych przeprowadzonych wśród studentów

Studenci pytani o różne zagadnienia związane z obecnym kształtem praktyk udzielili następujących odpowiedzi:

- tylko 38% badanych uważa, że dotychczasowy program praktyk zawiera wystarczającą liczbę godzin konsultacji z nauczycielem-opiekunem;
- studenci wyrażają chęć uczestnictwa w warsztatach pomagających w nabyciu kompetencji koniecznych do pracy w zawodzie nauczyciela („tak” odpowiedziało na to pytanie 68% badanych, „raczej tak” – 31%), są zainteresowani wykładami z nowoczesnej dydaktyki, pedagogiki i psychologii („tak” – 48%, „raczej tak” – 41%);
- widzą pozytywny skutek w możliwości konsultowania się z pedagogiem i psychologiem pracującymi w placówce oświatowej (43% odpowiedzi „tak”, 46% odpowiedzi „raczej tak”);
- uważają, że uczestnictwo w warsztatach z zakresu aktywności muzyczno-ruchowej i treningu myślenia twórczego zwiększyłoby ich kompetencje jako przyszłych nauczycieli (wskazanie na odpowiedź „tak” w tym pytaniu znalazło się w 69% ankiet, „raczej tak” – w 26%);

- studenci są zainteresowani poradnikiem *ABC studenta/ki na praktyce*, który miałby przygotować ich do odbycia praktyk i wprowadzić w zagadnienia związane z oświatą (odpowiedź „tak” zaznaczyło 64% studentów, „raczej tak” – 24%);
- studenci, podobnie jak badani nauczyciele uważają, że dla mężczyzn jest miejsce w zawodzie nauczyciela przedszkolnego (wskazanie „tak” pojawiło się przy tym pytaniu w 53% ankiet, „raczej tak” – w 19%) oraz nauczyciela klas I–III („tak” – 57%, „raczej tak” – 22%);
- są szczególnie zainteresowani zdobyciem umiejętności w zakresie wspierania rozwoju ucznia zdolnego oraz nieprzystosowanego społecznie, nawiązywania kontaktu z innymi ludźmi, indywidualizowania procesu nauczania, dostosowywania wymagań edukacyjnych do potrzeb ucznia, wprowadzania nowoczesnych metod i technik nauczania oraz uczenia się;
- za motywujące ich do podjęcia aktywności zawodowej w branży edukacyjnej w roli innej niż nauczyciela uważają warsztaty z nowoczesnych metod i technik nauczania i uczenia się;
- większy udział w życiu szkoły oraz pomoc nauczycielowi w działaniach dydaktycznych są przez studentów uważane za najbardziej mobilizujące do większego zaangażowania się w praktyki;
- uważają, że najbardziej znaczącym kryterium oceny ich pracy na praktykach powinno być posiadanie umiejętności komunikacyjnych i umiejętności w zakresie postępowania wychowawczego z uczniami;
- zapoznanie z nowoczesnymi formami i metodami pracy z uczniem uważają za najbardziej wartościowe dla podniesienia jakości praktyk.

Powyższe sugestie i wnioski zostały wzięte pod uwagę przy konstruowaniu niniejszego Programu Praktyk tak, aby w pełni odpowiadał on na potrzeby studentów oraz nauczycieli, którzy otaczają ich opieką na praktykach.

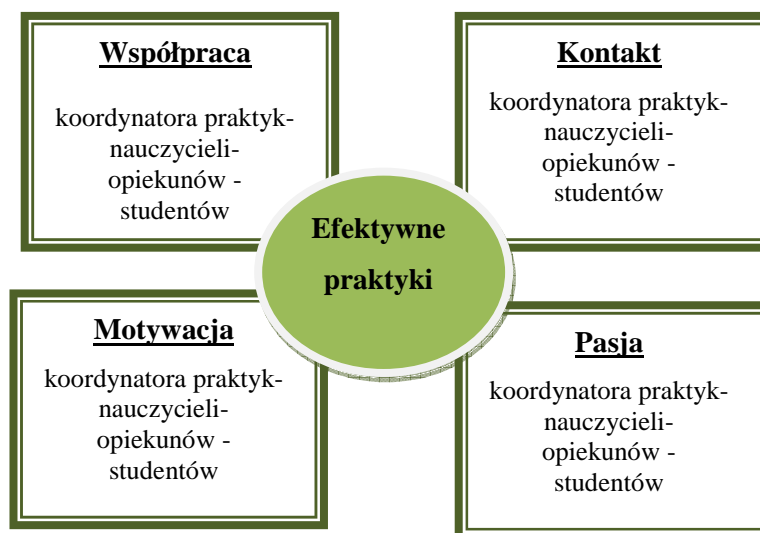
3. Założenia Programu Praktyk Pedagogicznych dla Akademii Pomorskiej w Słupsku

Innowacyjny Program Praktyk Pedagogicznych proponuje praktyczne działania, które zmodyfikują dotychczasowy tryb przeprowadzania praktyk. Program będzie dostosowany do specyfiki wczesnej edukacji w oparciu o założenia:

- **konstruktywizmu** jako teorii nauczania – uczenia się; będzie to oznaczało podkreślenie aktywności studenta w procesie zdobywania i rozwijania własnej wiedzy; takie podejście sprawia, że zdobyta wiedza jest trwała, bo uzyskana poprzez własne działanie, a nie przekazana z zewnątrz⁸;
- **diagnozy rozumiejącej**, która pozwoli studentom lepiej rozpoznać motywację własnych zachowań oraz dzieci/uczniów, z którymi będą pracować na praktykach, umożliwi to lepszą współpracę w czasie praktyk pomiędzy studentem i opiekunem oraz studentem i uczniami, a także stworzy praktykantom warunki optymalnego rozwoju zawodowego⁹.

Niniejszy Program ma także sprzyjać połączeniu czterech elementów wpływających na efektywność praktyk.

Rysunek 2. Warunki efektywnych praktyk pedagogicznych

Źródło: opracowanie własne.

⁸ Jak zauważył Jean Piaget, ojciec konstruktywizmu – dziecko, które tylko słucha i zapamiętuje cudzą wiedzę, nie będzie w stanie stworzyć własnej. Ta sama reguła odnosi się do edukacji dorosłych. Czytaj więcej: D. Klus-Stańska, J. Kruk, *Tworzenie warunków dla rozwojowej zmiany poznawczej i konstruowania wiedzy przez dziecko* [w:] *Pedagogika wczesnoszkolna – dyskursy, problemy, rozwiązania*, D. Klus-Stańska, M. Szczepska-Pustkowska (red.), Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009, s. 484.

⁹ E. Małkiewicz, *O diagnozie rozumiejącej*, <http://www.cen.uni.wroc.pl/potrzeby/diagnoza.pdf> [data dostępu: 6.03.2012].

Wszystkie zadania czy obowiązki, o jakich będzie mowa niżej, mają być wypełniane w ścisłej **współpracy** osób zaangażowanych – czy to studenta z nauczycielem-opiekunem, studenta z koordynatorem, czy koordynatora z nauczycielem-opiekunem przy odpowiednim poziomie **motywacji**, w celu umacniania/odkrycia **pasji** do wykonywania zawodu nauczyciela. Program ma też służyć wypracowaniu dobrych praktyk stałego **kontaktu** i współpracy uczelni z placówkami oświatowymi.

Ważną rolę w Programie Praktyk będzie odgrywać rozwijanie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych¹⁰ studentów (m.in. poprzez próbę diagnozy psychospołecznej wybranego dziecka, zapoznanie się z obowiązkami nauczyciela-wychowawcy czy współpracę z pedagogiem i psychologiem pracującymi w placówce).

Program Praktyk będzie kształtował przekonanie o konieczności ustawicznego podnoszenia kompetencji zawodowych, komunikacyjnych, postawy kreatywnej. Będzie zachęcał do prowadzenia zajęć z wykorzystaniem technologii informacyjno-komunikacyjnej i zastosowaniem nowoczesnych metod i technik nauczania. Autoewaluacja ma zachęcić studentów do samodzielnego oceniania własnych działań i brania odpowiedzialności za kształtowanie swojej ścieżki rozwoju zawodowego. Program usystematyzuje również dokumentację towarzyszącą praktykom poprzez zaproponowanie wzorów do wykorzystania w trakcie praktyk (w celu dokumentowania ich przebiegu) i po zakończeniu zajęć praktycznych (w celu ich ewaluacji).

3.1 Działania wspierające Program Praktyk Pedagogicznych realizowane w ramach projektu *Praktyka bez wad – nowa jakość w kształceniu nauczycieli*

Projekt „*Praktyka bez wad – nowa jakość w kształceniu nauczycieli*”, realizowany w okresie 01.10.2011 r. - 30.06.2015 r., ma służyć między innymi wypracowaniu stałego kontaktu oraz współpracy uczelni z placówkami i opiekunami praktyk. W praktyce będzie to oznaczało podjęcie działań dodatkowych (warsztatów edukacyjnych, wykładów ekspertów, wyjazdów seminaryjnych), które mają motywować do jeszcze większego zaangażowania się w praktyki, rozwijać wiedzę i kompetencje, aby w efekcie przygotować do zawodu

¹⁰ Zgodnie z wnioskiem wysnutym przez badanych nauczycieli, którzy wskazali kompetencje wychowawcze studentów jako obszar wymagający szczególnego wsparcia.

nauczycieli profesjonalnych i pełnych pasji. **Ponadstandardowe działania w ramach projektu** mają na celu jeszcze efektywniejsze przygotowanie studentów oraz ich opiekunów do uczestnictwa w praktykach pedagogicznych. Należy wśród nich wymienić:

- **Opracowanie poradnika *ABC studenta/teki na praktyce***, który będzie zawierał materiały pomagające studentom w odbywaniu praktyk – projekty i scenariusze zajęć, wzory dokumentacji praktyk, kwestionariusze, regulaminy.
- **Specjalistyczne wykłady¹¹** z dziedziny pedagogiki zorganizowane dla studentów pedagogiki wczesnoszkolnej i przedszkolnej, które będą przeprowadzać wybitni eksperci. Każdy rocznik studentów weźmie udział w 3 wykładach (łącznie 9 wykładów) z zakresu najnowszych i alternatywnych form kształcenia.
- **Dwudniowe wyjazdy studyjne** do placówki prowadzącej edukację metodą alternatywną, w których weźmie udział 50% najlepszych studentów z każdego rocznika¹². Studenci będą mogli dzięki temu wyjść poza ramy tradycyjnej pedagogiki, poznać założenia, istotę i sposoby kształcenia alternatywnego oraz zaobserwują w praktyce zastosowanie najnowszych metod wychowania i nauczania.

Działaniom wspierającym nauczycieli-opiekunów w wykonywaniu ich pracy posłużą **warsztaty edukacyjne¹³** przeznaczone dla 60 opiekunów (40 nauczycieli szkół podstawowych oraz 20 nauczycieli przedszkoli). Warsztaty zostały podzielone na 3 moduły:

- merytoryczny (realizowany przez 46 godzin);
- metodyczny (realizowany przez 54 godziny);
- równościowy (realizowany przez 5 godzin).

Warsztaty aktualizują i pogłębiają wiedzę nauczycieli m.in. w zakresie pracy z uczniem zdolnym i trudnym, dysfunkcyjnym, wykorzystania nowatorskich technik nauczania (glottodydaktyka, bajkoterapia, arteterapia, pedagogika zabawy, treningi myślenia twórczego). Merytorycznie przygotowują nauczycieli do pełnienia obowiązków opiekuna praktyk, wdrożenia programu praktyk pedagogicznych i ich właściwej realizacji. Dodatkowy moduł warsztatów – „Edukacja równościowa” – przygotowuje nauczycieli do uczenia się

¹¹ Wykłady i wyjazdy studyjne są odpowiedzią na wyrażaną przez studentów chęć pogłębiania wiedzy z zakresu nowoczesnej pedagogiki, którą potwierdzają badania przeprowadzone przez Akademię Pomorską.

¹² 25 osób, które rozpoczęły studia w roku akademickim 2010/2011, oraz po 20 osób z roczników 2011/2012, 2012/2013 – zgodnie z założeniami projektu “Praktyka bez wad – nowa jakość w kształceniu nauczycieli”

¹³ Warsztaty edukacyjne dla nauczycieli – okres realizacji: marzec – kwiecień 2012 r.

i nauczania zgodnie z zasadami równości szans¹⁴. Ukończenie warsztatów jest równoznaczne z uzyskaniem tytułu: *Certyfikowanego Opiekuna Praktyk Pedagogicznych Akademii Pomorskiej w Słupsku*, poświadczonego odpowiednim zaświadczeniem.

Przebieg praktyk ma usprawnić i ułatwić zakup serwera do istniejącej już platformy e-learningowej Akademii Pomorskiej, na której zamieszczone będą wykłady, ćwiczenia, materiały szkoleniowe. Umożliwi to praktykantom wymianę refleksji i doświadczeń (zostanie stworzone forum dla studentów) czy indywidualne konsultacje z koordynatorem. Uczelnia zapewni także studentom dostęp do tablicy interaktywnej, kamery, TV, aby uczyli się wykorzystywać te narzędzia podczas praktyk w przedszkolu/szkole. Z kolei doposażenie w ramach projektu szkół i przedszkoli w nowoczesne zestawy dydaktyczne (tablice interaktywne z projektorem, telewizory, kamery, laptopy, drukarki, zestawy do arteterapii i bajkoterapii oraz zestawy do zabaw sensorycznych) pozwoli na podniesienie jakości prowadzonych praktyk.

¹⁴ Jednym z wniosków z badań Uczelni jest działanie zgodne z zasadą równości szans, wyrażające się w postawie otwartości na mężczyzn w zawodzie nauczyciela (taką opinię wyrazili zarówno pedagodzy, jak i studenci).

4. Sylwetka współczesnego nauczyciela

Zapoczątkowana 1 września 1999 roku reforma systemu edukacyjnego w Polsce postawiła nauczycieli przed nowymi wyzwaniami. Dla wcześniejszych wymagań programowych najważniejsza była niemalże techniczna sprawność nauczyciela w realizacji założeń i zadań ściśle zaprojektowanych w podstawie programowej, konkretnie sformułowanych i podzielonych na wyznaczone odcinki czasowe. Nauczyciel odgrywał rolę rzetelnego realizatora procesu nauczania oraz organizatora sytuacji wychowawczych. Dotychczasowa szkoła wraz z rozbudowywanymi systemami kształcenia kierunkowała cały wysiłek nauczycieli na „przerobienie materiału nauczania” oraz system mierzalnych ocen, którym często towarzyszyło porównywanie i etykietowanie uczniów.

Nowa rzeczywistość edukacyjna jest związana nie tylko ze zmianami programowymi i strukturalnymi, ale także z założeniami ideowymi, które wyznaczyły inne kierunki i cele działalności wychowawczej. Wprowadzenie reformy przewartościowało dotychczasowy sposób myślenia o dziecku, szkole i roli nauczyciela w procesie dydaktyczno-wychowawczym. Pojawiła się konieczność zdobywania przez nauczycieli i przekazywania uczniom nowej wiedzy teoretycznej, ukierunkowanej na samodzielne poszukiwanie praktycznych rozwiązań problemów oraz na nabywanie bądź doskonalenie umiejętności praktycznych związanych z pracą z komputerem i korzystaniem z Internetu. Najbardziej znacząca zmiana dotyczyła jednak uczenia się nowego typu komunikacji opartej na relacji dwupodmiotowej: nauczyciel – uczeń. Współczesna szkoła wymaga zhumanizowania i jednocześnie potrzebuje uwolnienia się od strachu, przymusu, systemu kar i upokorzeń, nudy, braku powiązania z rzeczywistością, niedostatecznego dostosowania do wieku rozwojowego wychowanków, powierzchownego werbalizmu, pasywności i innych wypaczeń. Niemożliwe jest jednak przewyciężenie błędów i wad szkoły tradycyjnej samą reformą systemu edukacyjnego. Musi jej równolegle towarzyszyć twórcze podejście do zadań całego stanu nauczycielskiego¹⁵.

Rozważania na temat zakresu kompetencji wymaganych od nauczyciela nowoczesnej szkoły warto rozpocząć od zdefiniowania tego pojęcia. Pochodzi ono od łacińskiego czasownika *competere* – „nadawać się”, „zajmować określoną pozycję”. Samo słowo „kompetencja” (łac. *competentia* – „odpowiedzialność”, „zgodność”) oznacza pewien obszar

¹⁵ A. Ratuś, *Kompetencje nauczycieli w zakresie wspierania rozwoju i kształcenia charakteru uczniów* [w:] *Kompetencje nauczyciela wychowawcy*, K. Ferencz, E. Koziół (red.), Zielona Góra 2002, s. 45–47.

umiejętności, odpowiedzialności i władzy, na podstawie którego jednostka jest uprawniona, by wykonywać określoną czynność. Tak więc w skład kompetencji będą wchodzić umiejętności, wiedza oraz cechy osobowościowe. W literaturze pojawia się również pojęcie kompetencji zawodowych, które oznacza umiejętność wykonywania czynności zgodnie z wymaganymi w danym zawodzie standardami. Pojęcie to oznacza także dostosowywanie wiedzy i umiejętności do sytuacji nowych, wpisujących się zarówno w obszar zawodowy, jak i poza niego wykraczających. Kompetencje zawodowe w praktyce oznaczają zatem zdobywanie potrzebnych umiejętności, rozwijanie wiedzy, kształtowanie właściwych postaw i gromadzenie doświadczeń służących wypełnianiu funkcji zawodowych¹⁶. W kontekście modernizowanego modelu przygotowania zawodowego nauczycieli kwestią kluczową jest zakres kompetencji, przede wszystkim zawodowych, których wymaga się od nauczyciela współczesnej szkoły, a zatem których zdobywanie i doskonalenie powinno być celem innowacyjnego Programu Praktyk realizowanego przez Akademię Pomorską w Słupsku.

Na nowoczesne ujęcie sylwetki kompetentnego nauczyciela mają wpływ uwarunkowania cywilizacyjne, społeczne i kulturowe. Już samo członkostwo w Unii Europejskiej nakłada na Polskę obowiązek dostosowania systemu edukacji, w tym także modelu przygotowania zawodowego nauczycieli, do standardów wspólnoty. Polityka edukacyjna Unii oparta jest na czterech filarach – zasadach sformułowanych w raporcie „Edukacja, w niej ukryty skarb”:

- „Uczyć się, aby wiedzieć” (by rozumieć otaczającą rzeczywistość);
- „Uczyć się, aby działać” (rozwiązywać pojawiające się problemy i trudne sytuacje);
- „Uczyć się, aby żyć wspólnie” (współistnieć w strukturach społecznych, być ich pozytywnym członkiem, a także skutecznie komunikować się z otaczającym światem);
- „Uczyć się, aby być” (czyli potrafić kształtować i rozwijać swoją osobowość w toku całego życia)¹⁷.

Każdy cel edukacji ma swe źródło w tych czterech fundamentalnych założeniach, co sprawia, że na nauczycielach ciąży duża odpowiedzialność. Jakie kompetencje wymagane od pedagogów podkreśla Unia w swoich dokumentach programowych i strategicznych? Dotyczą one zarówno procesu nauczania (tutaj wymienić można m.in. umiejętności współdziałania

¹⁶ W. Goźlińska, F. Szlosek, *Podręczny słownik nauczyciela kształcenia zawodowego*, Radom 1997.

¹⁷ *Edukacja – jest w niej ukryty skarb*, Raport UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku pod przewodnictwem J. Delorsa, Stowarzyszenie Oświatowców Polskich – UNESCO, Warszawa 1998.

z rodzicami i środowiskiem uczniów, wspierania i motywowania uczniów do rozwoju, opracowywania autorskich programów nauczania, rozwiązywania sytuacji problemowych), jak i pożądanych postaw i motywacji, które uczniowie mają nabyć (m.in. postawy przedsiębiorczej, umiejętności otwartej komunikacji i zdolności do współdziałania z innymi, umiejętnego korzystania z zasobów informacyjnych)¹⁸. Współczesny nauczyciel musi realizować postulat kształcenia ustawicznego¹⁹ (ang. *lifelong learning*), czyli być nastawionym na ciągłe podnoszenie swoich kwalifikacji, doksztalcanie się, ale także rozwijanie osobistych pasji i zainteresowań – by być osobą wszechstronną i móc zaszczerpić uczniom swoją postawę. Dzieci zyskują najlepszą motywację, aby uczyć się, jeśli widzą doskonalących się rodziców i nauczycieli. Unia Europejska mówi także o mobilności²⁰ jako ważnym atrybucie współczesnego pedagoga. Aby zrealizować ten postulat, trzeba znać w stopniu biegłym co najmniej jeden język obcy. Ta kompetencja umożliwia korzystanie z możliwości doskonalenia się poza granicami kraju, poszukiwanie tam zatrudnienia, jak i nauczanie cudzoziemców w swojej ojczyźnie, nawiązywanie kontaktów między placówkami edukacyjnymi²¹ z różnych państw. Mobilność współczesnego pedagoga będzie wyrażała się także gotowością do zmiany sektora zatrudnienia (przejściem z placówek oświatowych do przedsiębiorstw lub odwrotnie) czy podjęcia się nowych ról zawodowych, takich jak: dydaktyk medialny, teletutor (e-mentor w kształceniu zdalnym i na odległość), mentor multimedialny, broker edukacyjny, ekspert do spraw technologii edukacyjnych²².

Ewolucja roli i zadań nauczyciela w nowoczesnej szkole uwzględniona została także w katalogu kompetencji, jakimi powinni legitymować się absolwenci kierunków pedagogicznych i adepci zawodu nauczyciela w świetle omawianego już w niniejszym dokumencie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 w sprawie standardów kształcenia nauczycieli oraz w Rozporządzeniu Ministra Nauki

¹⁸ Sielatycki M., *Kompetencje nauczyciela w Unii Europejskiej, TRENDY uczenie w XXI wieku*, internetowy magazyn „CODN” 2005, nr 3, <http://www.cen.uni.wroc.pl/Pliki/13.pdf> [data dostępu: 5.03.2012].

¹⁹ Zob. na ten temat więcej: J. Półturzycki: *Edukacja ustawiczna a rozwój i przemiany dydaktyki*, „Rocznik Andragogiczny” Akademickie Towarzystwo Andragogiczne, Warszawa-Toruń 2000.

²⁰ *Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie mobilności transnarodowej we Wspólnocie w celach edukacji i szkolenia: Europejska Karta na rzecz Jakości Mobilności*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriSe-rv.do?uri=OJ:L:2006:394:0005:0009:PL:PDF> [data dostępu: 5.03.2012].

²¹ Temu celowi służą następujące programy edukacyjne: Socrates (w skład którego wchodzi: Erasmus, Comenius, Grundtvig, Minerva, Lingua, Arion, Naric, Eurydyce), Leonardo da Vinci, Młodzież.

²² Więcej na ten temat piszą: M. Kusiński, *Reorientacja zawodowa nauczycieli w kierunku zawodów przyszłości na przykładzie projektu „Nowa Edukacja”*, http://www.bfkk.pl/old/_files/Reorientacja%20zawodowa%20nauczycieli%20w%20kierunku%20zawodow%20przyszlosci%20na%20przykladzie%20projektu%20nowa%20edukacja.pdf, s. 7 [data dostępu: 6.03.2012]; A. Smolarz, *Zawody przyszłości*, <http://www.ekonomicznie.pl/strefa.php?strefa=licealisty&art=51> [data dostępu: 7.03.2012]; P. Zadura-Lichota, *Świat pracy w perspektywie najbliższych 10 lat*, <http://www.rynekpracy.pl/artukul.php/wpis.151> [data dostępu: 5.03.2012].

i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 r. w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela²³. Zwraca uwagę bardzo szerokie ujęcie poza dydaktycznych umiejętności wymaganych od nauczycieli. W dobie społeczeństwa informacyjnego, globalizacji i integracji europejskiej, powszechnego dostępu do różnorodnych źródeł wiedzy i rozwoju technologii komunikacyjnych nauczanie stało się obecnie tylko jednym z szeregu zadań szkoły i pedagogów²⁴. Poza umiejętnościami związanymi z efektywnym przekazywaniem wiedzy, od nauczycieli współczesnej szkoły oczekuje się kompetencji:

- wychowawczych i społecznych – pozwalających im na trafne rozpoznawanie potrzeb uczniów, ukierunkowanie ich rozwoju społecznego i osobowościowego oraz skuteczne funkcjonowanie nauczyciela w relacjach międzyludzkich;
- kreatywnych – powiązanych z umiejętnością podejmowania w procesie edukacyjnym działań twórczych, innowacyjnych, niestandardowych, elastycznością i adaptacyjnością do zmieniających się warunków pracy i wymagań wynikających ze zmieniających się potrzeb uczniów;
- prakseologicznych – koniecznych do skutecznego planowania, realizowania, organizowania i ewaluacji procesów edukacyjnych;
- komunikacyjnych – pozwalających na efektywne porozumiewanie się werbalne i niewerbalne w sytuacjach edukacyjnych oraz w środowisku zawodowym;
- informacyjno-medialnych – polegających na szerokim włączaniu do warsztatu nauczyciela technologii komunikacyjno-informacyjnych;
- językowych – wyrażających się biegłym opanowaniem przynajmniej jednego języka obcego²⁵.

Legitymowanie się przez nauczycieli tak zdefiniowanym w standardach kształcenia zakresem kompetencji, warunkuje nie tylko zapewnienie właściwej jakości prowadzonego przez nich procesu edukacyjnego, ale pozwala także w dalszej kolejności na przekazywanie tego rodzaju umiejętności ich uczniom. Zauważyć bowiem należy, że scharakteryzowany

²³ Wspomniane Rozporządzenie będzie miało zastosowanie do ostatniego z roczników studentów biorących udział w Programie. Uwzględni ono ten sam katalog kompetencji wymaganych od absolwentów kierunków pedagogicznych, wyrażony w języku wymagań.

²⁴ E. Murawska, *Wychowanie w zdezorientowanym społeczeństwie* [w:] *Rozwiązywanie konfliktów w szkole*, materiały pokonferencyjne pod red. I. Zajączkowskiej, Szczecin 2006.

²⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz. U. Nr 207, Poz. 2110).

wyżej zasób kompetencji ogólnych, odnoszących się do inteligencji emocjonalnej, komunikacji społecznej i interpersonalnej, biegłości w użytkowaniu narzędzi technologii informacyjno-komunikacyjnych, znajomości języków obcych oraz kreatywnego rozwiązywanie problemów warunkuje obecnie efektywne funkcjonowanie w realiach społeczeństwa informacyjnego oraz na współczesnym rynku pracy²⁶.

Nie ulega wątpliwości, że przed współczesną szkołą i nauczycielami stają coraz trudniejsze wyzwania wychowawcze wynikające z pogłębiania się zagrożeń typowych dla rzeczywistości ponowoczesności, tj. choroby cywilizacyjne i patologie społeczne, których ofiarami padają uczniowie, trudna do zwalczenia agresja w szkole, pogłębiający się kryzys rodziny, konkurencyjność systemów wartości typowa dla społeczeństwa informacyjnego i wynikające z tego problemy uczniów z określeniem własnej tożsamości. Poszerzający się wachlarz problemów wychowawczych, z którymi borykają się pedagodzy powoduje, że obecnie skuteczność pracy nauczyciela wyznaczają w dużej mierze wysoko rozwinięte kompetencje psychopedagogiczne oraz jego umiejętności komunikacyjne.

Ciekawą klasyfikację psychopedagogicznych kompetencji nauczyciela proponuje A. Mirski²⁷. Rozdziela on tę grupę kompetencji nauczyciela na te, które pozwalają mu kształtować pożądane cechy, postawy i procesy uczniów, a które określa jako kompetencje formujące, oraz na te umiejętności intelektualne i emocjonalne, które ułatwiają pedagogowi realizację zadań związanych z pracą w szkole oraz budowanie właściwych kontaktów z podopiecznymi, ich rodzicami oraz środowiskiem zawodowym – nazywa je kompetencjami operacyjnymi.

Kompetencje formujące, wyrażające się w wysokim poziomie inteligencji, kreatywności, otwartości na nową wiedzę, ciekawości świata i tolerancji dla odmienności, elastyczności i adaptacyjności do zmian, wysokiej etyce zawodowej, wykształconej tożsamości kulturowej, pozwalają nauczycielowi na właściwe i skuteczne kierowanie rozwojem intelektualnym, osobowościowym i emocjonalnym uczniów. Doskonalenie przez nauczyciela wymienionych kompetencji w toku całej jego kariery zawodowej ma szczególne znaczenie w kontekście konieczności indywidualizowania pracy z uczniem o różnych typach inteligencji i odmiennych dominujących kanałach sensorycznych, kształtowania w podopiecznych krytycyzmu myślenia, twórczej postawy wobec rozwiązywanych problemów, umiejętności samodzielnego uczenia się. Mogą decydować także o skuteczności

²⁶ Szerzej: A. Marszałek, *Doskonalenie kluczowych kompetencji jako wymóg współczesnego rynku pracy*, „E-mentor” 2011, nr 3 (40), www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/40/id/841 [data dostępu: 18.09.2012].

²⁷ A. Mirski, *Psychologiczne kompetencje w szkole* [w:] B. Muchacka (red.), *Kształcenie nauczycieli przyszłej szkoły*, Kraków 2006.

działań nauczyciela podejmowanych w kierunku kształtowania osobowości uczniów oraz ich postawy moralnej – formowania ich uczuciowości, samodyscypliny, odpowiedzialności, uczciwości, kultury osobistej.

Kompetencje operacyjne nauczyciela związane są z umiejętnym organizowaniem przez niego pracy, budowaniem pozytywnej atmosfery w klasie, pozyskiwaniem autorytetu wśród uczniów, rozwijaniem relacji z podopiecznymi, ich rodzicami, współpracownikami. Wymagane w tym kontekście umiejętności i pożądane atrybuty osobowościowe nauczyciela to przede wszystkim rozwinięte kompetencje interpersonalne i społeczne, zdolności związane z organizowaniem i kierowaniem pracą grupy, prowadzeniem negocjacji i mediacji, asertywnością. Ale także kompetencje ergonomiczne pozwalające na prowadzenie dokumentacji i planowanie oraz realizowanie przebiegu lekcji i wdrażanie założonych planów dydaktycznych i wychowawczych. W tym ostatnim przypadku atutami nauczyciela będą na pewno systematyczność i sumienność, zdyscyplinowanie, cierpliwość²⁸.

Szczególną uwagę poświęcić należy rozwojowi i doskonaleniu kompetencji komunikacyjnych nauczyciela. Zwracano już uwagę w niniejszym opracowaniu na ewolucję modelu relacji nauczyciel-uczeń we współczesnej szkole. Odejście od praktyki nauczania podającego, w którym nauczyciel pełnił dominującą rolę w klasie, postrzegany był jako najważniejsze źródło informacji i osoba decydująca o realizacji procesu nauczania, a w efekcie – przejście do modelu, w którym rolą nauczyciela jest moderowanie i stymulowanie działań uczniów zmierzających do samodzielnego konstruowania przez nich wiedzy i umiejętności, w którym jest on raczej facylitatorem, partnerem uczniów, wymaga od pedagogów zupełnie nowych umiejętności związanych z formowaniem relacji nauczyciel-uczeń. Dla budowania atmosfery w klasie sprzyjającej nie tylko wspólnej nauce, ale także właściwemu diagnozowaniu problemów wychowawczych i udzielaniu skutecznego wsparcia oraz pomocy uczniom w ich problemach, kluczowe wydają się właśnie rozwinięte umiejętności komunikacyjne.

Komunikacja pedagogiczna nie może być prowadzona jednokierunkowo. Aby mogła stanowić wartościowy dyskurs pomiędzy pedagogiem a jego podopiecznym, nauczyciel opanować musi umiejętności, warunkujące skuteczną dwukierunkową komunikację werbalną i niewerbalną, a także komunikację społeczną. Stąd fundamentalne znaczenie dla pedagoga ma umiejętność jasnego i precyzyjnego formułowania komunikatów, przejrzystego przekazywania myśli w formie ustnej i pisemnej, kontrolowania (w zakresie, w jakim jest to

²⁸ Ibidem.

możliwe) sygnałów niewerbalnych wysyłanych pod adresem uczniów i klasy. Równie istotne są jego umiejętności w zakresie autoprezentacji, wystąpień publicznych, panowania nad reakcjami grupy. Z drugiej strony konieczną kompetencją komunikacyjną nauczyciela jest efektywne odbieranie i dekodowanie komunikatów werbalnych i niewerbalnych formułowanych przez uczniów. Umiejętnością niezbędną jest więc aktywne słuchanie oraz właściwe interpretowanie zachowań i reakcji uczniów, szczególnie tych, które nie są wyrażane świadomie i werbalnie. To szczególnie istotne w przypadku komunikacji edukacyjnej – uczniowie często z powodu nieśmiałości, obawy przed konsekwencjami, przyjętych dla ich roli społecznej reguł i zasad nie wyrażają wprost swoich emocji, opinii i potrzeb. Skuteczny nauczyciel czerpie wiedzę na ten temat analizując i interpretując sygnały niewerbalne formułowane przez poszczególnych uczniów, jak i klasę jako grupę²⁹.

Jak zostało wykazane, odpowiednie przygotowanie psychopedagogiczne nauczycieli oraz rozwinięcie i ustawiczne doskonalenie związanych z tym umiejętności w znacznym stopniu może decydować o skuteczności podejmowanych przez nich działań dydaktycznych i wychowawczych. Wyniki badań wskazują jednak, że deficyty wykazywane przez pedagogów w zakresie omawianych kompetencji mogą również negatywnie zaważyć na ich samoocenie, wpływają na obniżenie odporności na stres oraz skutkują wykształceniem się krytycznego stosunku do uczniów oraz do środowiska zawodowego³⁰.

Chwilę uwagi warto poświęcić także kompetencjom informacyjnym i medialnym pedagogów. Znaczenie rozwijania tej grupy kompetencji przez nauczycieli wszystkich szczebli i poziomów kształcenia wynika z wielu czynników³¹:

- technologie informacyjno-komunikacyjne dominują rzeczywistość, w której na co dzień funkcjonują uczniowie – nauczyciel chcąc zrozumieć podopiecznych i zwracać się do nich za pośrednictwem środków, które będą dla nich zrozumiałe i atrakcyjne, musi poznać wirtualny świat, jaki uznają oni za swoje naturalne środowisko;
- e-learning i nauczanie hybrydowe (łącznie elementy nauczania zdalnego i tradycyjnego) przestały być ciekawostkami metodycznymi, a stają się powoli równouprawnionymi metodami nauczania – nauczyciele nieposiadający

²⁹ E. Zawadzka, *Nauczyciele języków obcych w dobie przemian*, Kraków 2004.

³⁰ Ibidem.

³¹ P. Sochaczewska, *Kompetencje informatyczne i medialne nauczyciela* [w:] K. Żegnałek (red.), *Kompetencje współczesnego nauczyciela*, Warszawa 2008.

przygotowania w zakresie realizowania procesów edukacyjnych przy wykorzystaniu tych metod stają się mniej konkurencyjni na rynku pracy;

- społeczeństwo oparte na wiedzy wymusza na swoich członkach rozwijanie kompetencji związanych z posługiwaniem się informacją oraz biegłym użytkowaniem narzędzi technologii informacyjno-komunikacyjnych, brak tych kompetencji zarówno u nauczycieli jak i u uczniów może być przyczyną ekskluzji społecznej i ograniczenia możliwości brania udziału w wielu przejawach życia społecznego, kulturalnego, zawodowego.

Trzeba zwrócić uwagę, że w przypadku nauczycieli wymagany od nich zakres umiejętności medialnych wybiega obecnie daleko poza instrumentalne posługiwanie się komputerem, oprzyrządowaniem i oprogramowaniem informatycznym. Z tych też względów A. Peryt-Poręba sformułowała definicję dydaktycznych kompetencji informatyczno-medialnych jakich kształcenie powinno być immamentnym elementem przygotowania zawodowego nauczycieli szkół wszystkich szczebli i profili kształcenia³². Obejmować one powinny:

- planowanie i realizację procesu edukacyjnego z zastosowaniem narzędzi technologii informacyjno-komunikacyjnej;
- wykorzystywanie narzędzi ICT do przygotowywania autorskich materiałów edukacyjnych;
- metodyczne zastosowanie nowoczesnych technologii do indywidualizowania procesu edukacyjnego;
- operowanie informacją pochodzącą ze źródeł internetowych (wyszukiwanie, analizowanie, selekcjonowanie, hierarchizowanie, przetwarzanie, archiwizowanie);
- skuteczne komunikowanie się (w tym komunikacja pedagogiczna) w środowisku wirtualnym (realizowanie procesu edukacyjnego w warunkach platformy edukacyjnej, wirtualnej klasy).

Omówione do tej pory kompetencje nowoczesnego nauczyciela odnoszą się w przeważającej części do sfery jego działań zawodowych. Jednak na to, w jaki sposób pedagog wywiązuje się ze swoich obowiązków, w jaki sposób buduje relacje z uczniami, jaki model nauczania preferuje, jest związane z tym, jakim jest człowiekiem – zatem w jaki

³² A. Peryt-Poręba, *Akademicka pedeutologia informatyczno-medialna przyszłych nauczycieli polonistów* [w:] Materiały z 21. Ogólnopolskiego sympozjum naukowego: *Człowiek – media – edukacja*, www.up.krakow.pl/ktme/symp2011/referaty2011/peryt.pdf [data dostępu: 19.09.2012].

sposób ukształtowana jest jego osobowość, jakimi charakteryzuje się kompetencjami osobistymi. Ma to szczególne znaczenie w przypadku pracy wychowawczej i opiekuńczej, wpisanej w zawód nauczyciela.

Kompetencje osobiste, zatem te, które warunkują sposób w jaki człowiek rozumie samego siebie i kieruje swoimi emocjami i postępowaniem, obejmują³³:

- samoświadomość – orientację we własnych stanach i reakcjach emocjonalnych, wiedzę o własnych preferencjach, uczuciach, właściwą oceną własnych możliwości;
- samoregulację – świadomość własnych reakcji na określone bodźce, kontrolę nad przejawianymi przez siebie emocjami, reakcjami (w tym odporność na stres), umiejętność dostosowywania reakcji do wyznawanych wartości;
- motywację – zdolność do zaangażowania się w określone działanie, realizowanie określonych sobie celów.

Wskazane wyżej kompetencje osobiste, uzupełnione o omówione już wcześniej kompetencje społeczne i interpersonalne, składają się na inteligencję emocjonalną. Rozwój poszczególnych jej komponentów, a przede wszystkim docieranie do odkrycia prawdy o sobie samym może znacznie podnieść jakość pracy nauczyciela, a co więcej – przełożyć się pozytywnie na jakość jego funkcjonowania w życiu rodzinnym, towarzyskim, społecznym. Samopoznanie jest także niezbędnym elementem rozwoju i doskonalenia zawodowego pedagogów. Umożliwia dokonywane wartościowania swoich dotychczasowych poczynań dydaktycznych i wychowawczych, wyrażenia sądów o własnej działalności, czyli nabywania kompetencji samooceny³⁴. Co także warto podkreślić, nauczyciele o niskim poziomie kompetencji osobistych dużo gorzej mogą sobie radzić w bardzo trudnym i stresogennym środowisku zawodowym, jakim jest szkoła³⁵. Są przez to bardziej podatni na wystąpienie zespołu wypalenia zawodowego, na który składa się emocjonalne wyczerpanie, poczucie braku satysfakcji z wykonywanej pracy.

Stres związany z pracą w przedszkolu/szkole wywołuje zachowania oraz cechy dzieci/uczniów, które nie są zgodne z oczekiwaniami nauczyciela (niechęć do nauki, trudności w uczeniu się, zaburzenia emocjonalne, przejawy agresji itp.). Kolejną płaszczyzną, która może negatywnie oddziaływać na kondycję psychiczną nauczyciela, są trudności

³³ A. Czajkowska, *Znaczenie inteligencji emocjonalnej dla praktyki zawodowej nauczycieli* [w:] B. Muchacka (red.), op. cit.

³⁴ Z. Kuczyńska, *Samoocena nauczyciela czynnikiem wzrostu jego kompetencji* [w:] *Kompetencje nauczycieli: stan, potrzeby i kierunki zmian*, E. Kozioł, E. Kobyłecka, Zielona Góra 2002, s. 38.

³⁵ A. Czajkowska, op. cit.

w relacjach z rodzicami, a także innymi pedagogami – kolegami z pracy. Do tego czynnikiem stresogennym, który stale oddziałuje w miejscu pracy pedagogów, jest hałas. Nauczyciele wskazują także na niski prestiż społeczny zawodu, nieadekwatne do włożonego wysiłku zarobki, ciągłe zmiany programów nauczania jako elementy niekorzystnie wpływające na ich zadowolenie z pracy³⁶.

Grupą najbardziej narażoną na wypalenie zawodowe są ci pedagodzy, którzy traktują stres jako zagrożenie i próbują radzić sobie z nim poprzez unikanie trudności oraz depersonalizowanie uczniów. Często są to nauczyciele o najkrótszym stażu pracy, dlatego na etapie praktyk należy studentów uczyć, że dużo lepszym sposobem na radzenie sobie ze stresem niż unikanie go jest przeciwdziałanie poprzez aktywne zmierzanie się z trudnościami, nastawienie na rozwiązywanie problemów. Bardzo ważne jest też rozwijanie kompetencji zaradczych – umiejętności pracy z klasą (w tym z uczniami trudnymi), zdolności komunikowania się, radzenia sobie z agresją. Poczucie kompetencji zawodowej przeciwdziała wypaleniu zawodowemu, zaś z wyczerpaniem należy radzić sobie poprzez angażowanie się w pozazawodowe hobby, aktywny wypoczynek, twórcze wykorzystanie czasu wolnego. Istotną rzeczą jest także wiedza o sobie samym i specyfice zawodu – ta świadomość pozwala nie dopuścić lub zaradzić wypaleniu zawodowemu na jego wczesnym etapie.

Ostatnim elementem, jaki należy omówić w kontekście sylwetki pedagoga XXI wieku są jego kwalifikacje etyczne i moralne. Ze względu na niezwykle ważne zadanie wychowania młodych ludzi, na nauczycielu spoczywa odpowiedzialność za ukierunkowanie uczniów w rozwoju ich hierarchii wartości, przekazanie im fundamentalnych zasad pozwalających na odróżnianie dobra od zła, na których oni sami będą następnie budować swój kręgosłup moralny i indywidualny kodeks etycznego postępowania³⁷. Dla wzięcia udziału w formowaniu się charakteru i osobowości uczniów oraz kształtowania ich postaw moralnych nauczycielowi szczególnie potrzebna jest wiedza o wartościach niezmiennych, takich jak: dobro, prawda, piękno, a także o wartościach moralnych (np. odpowiedzialność, szacunek, godność), artystycznych (np. mistrzostwo wykonania, oryginalność, twórcza inwencja) i estetycznych (np. piękno, liryzm, komizm). Warto, żeby nauczyciel pomagał uczniom odnajdować wartości w życiu codziennym, w przyrodzie, kulturze czy przedmiocie nauczania. Powinien także dążyć do kształtowania wyobraźni moralnej własnej i swoich

³⁶ Z. Marten, *Stres w zawodzie nauczyciela*, www.sbc.org.pl/Content/9862/marten.pdf [data dostępu: 3.03.2012].

³⁷ *Ibidem*, s. 37.

podopiecznych, która wyraża się w przewidywaniu następstw aktualnie podejmowanych działań i brania za nie pełnej odpowiedzialności³⁸.

Przedstawione w niniejszym rozdziale kompetencje należy kształtować łącznie, ponieważ głównym założeniem współczesnej edukacji dla modelu nowoczesnego nauczyciela jest zintegrowanie ich na bardzo wysokim poziomie³⁹. Postulat ten dotyczyć powinien zarówno uczestników programu praktyk - adeptów zawodu nauczycielskiego, jak i opiekunów mających być dla studentów wzorem dążenia do samodoskonalenia osobistego i zawodowego.

³⁸ E. Kobyłecka, *O kompetencjach aksjologicznych nauczyciela-wychowawcy* [w:] *Kompetencje nauczyciela wychowawcy*, K. Ferenc, E. Kozioł (red.), Zielona Góra 2002; W. Stróżewski, M. Dudzikowa, *Autorytet (nauczyciela) jako problem pedagogiczny z perspektywy końca wieku* [w:] *Edukacja nauczycielska w perspektywie wymagań zmieniającego się świata*, A. Siemak-Tylikowska, H. Kwiatkowska, S.M. Kwiatkowski (red.), Warszawa 1998.

³⁹ E. Kobyłecka, *O kompetencjach aksjologicznych...*, s. 36.

5. Założenia edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej

Program Praktyk Pedagogicznych przewiduje realizację zadań, które pozwolą studentom przyswoić wiedzę z zakresu tworzenia dzieciom warunków sprzyjających kształtowaniu określonych umiejętności. Z tego względu istotne jest przytoczenie informacji na temat celów, jakim służy wychowanie przedszkolne i wczesnoszkolne. Rozpatrywane zagadnienie zostało uwzględnione w *Podstawie programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego*⁴⁰ oraz *Podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych*⁴¹.

Wychowanie przedszkolne zakłada następujące cele:

- kształtowanie wśród dzieci postawy patriotycznej oraz poczucia przynależności do takich grup społecznych jak rodzina, rówieśnicy czy naród;
- wspieranie dzieci w rozwijaniu ich uzdolnień i umiejętności intelektualnych niezbędnych w procesie dalszej socjalizacji;
- wspieranie samodzielności aktywności i ciekawości dzieci;
- kształtowanie systemu wartości dzieci w taki sposób, aby rozwinąć umiejętność odróżniania dobra od zła;
- rozwijanie sprawności fizycznej oraz troszczenie się o zdrowie dzieci poprzez organizowanie gier i zabaw sportowych;
- kształtowanie umiejętności społecznych, wykorzystywanych w relacjach interpersonalnych;
- wzmacnianie odporności emocjonalnej dzieci, skutkujące rozwojem umiejętności radzenia sobie ze stresem i przewyciężania sytuacji trudnych bądź nieznanych;
- uświadomienie dzieciom wartości estetycznych, np. poprzez kształtowanie zdolności wyrażania siebie za pośrednictwem muzyki czy form teatralnych;

⁴⁰ Dostępna na: http://bip.men.gov.pl/men_bip/akty_prawne/rozporzadzenie_20081223_zal_1.pdf [data dostępu: 10.03.2012].

⁴¹ Dostępna na: <http://www.men.gov.pl/images/stories/pdf/Reforma/1c.pdf> [data dostępu: 10.03.2012].

- zapewnienie warunków umożliwiających dzieciom wspólną i rozwijającą zabawę;
- rozwijanie umiejętności dzieci w zakresie zrozumiałego wyrażania własnych przemyśleń;
- wspieranie rozwoju wiedzy dzieci odnoszącej się do świata technicznego, przyrodniczego i społecznego.

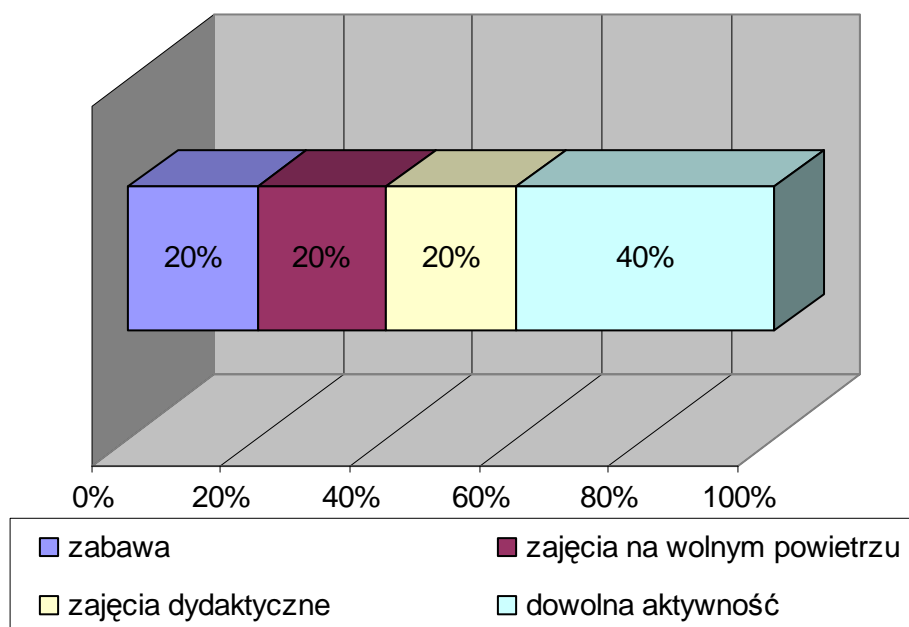
Rozpatrywana podstawa programowa nie tylko określa przytoczone powyżej cele wychowania przedszkolnego, ale także wskazuje obszary, które należy rozwijać u dzieci, aby cele te osiągnąć⁴²: Są to:

- kompetencje społeczne, odnoszące się do funkcjonowania dziecka w kontaktach z rówieśnikami oraz osobami dorosłymi;
- nawyki higieniczne i samoobsługowe, odnoszące się do kształtowania nawyków utrzymywania porządku;
- kompetencje werbalne, odnoszące się m.in. do umiejętności poprawnego formułowania wypowiedzi ustnych;
- kompetencje intelektualne – odnoszące się m.in. do rozumienia siebie i otoczenia;
- zdrowie i sprawność fizyczną;
- troska o bezpieczeństwo (własne i innych);
- kompetencje kulturowe, poprzez kontakt ze sztuką (m.in. poprzez odgrywanie ról, pełnienie funkcji widza, tańczenie, śpiewanie, uczestnictwo w aktywnościach plastycznych);
- kompetencje umysłowe, rozwijane np. za pomocą zabaw konstrukcyjnych;
- wiedza z zakresu specyfiki zjawisk atmosferycznych oraz unikania zagrożeń;
- poszanowanie dla zwierząt i roślin;
- kompetencje z zakresu pisania i czytania;
- kompetencje patriotyczne, obywatelskie i rodzinne.

⁴² Ibidem.

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego sugeruje także proporcje dotyczące zagospodarowania czasu, jaki dzieci spędzają w przedszkolu. Wspomniane proporcje ilustruje poniższy rysunek.

Rysunek 3. Tygodniowe zagospodarowanie czasu w trakcie wychowania przedszkolnego

Źródło: opracowanie własne na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 13 grudnia 2008 r., *Podstawa programowa wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego* (Dziennik Ustaw z dnia 15 stycznia 2009 r. Nr 4, poz. 17).

Na podstawie zamieszczonych danych należy zauważyć, że 20 % tygodniowego czasu spędzanego w przedszkolu przeznacza się na swobodną zabawę dzieci, z uwzględnieniem minimalnego wpływu opiekuna/nauczyciela. Taki sam czas należy zagospodarować tak, aby dzieci angażować w aktywności podejmowane na wolnym powietrzu, np. prace ogrodnicze, zabawy na boisku. Kolejne 20% czasu powinny obejmować zajęcia dydaktyczne, uwzględniające wytyczne zawarte w podstawie programowej. Pozostały czas, czyli około 40% tygodniowego czasu spędzanego w przedszkolu, nauczyciel powinien zagospodarować w dowolnie wybrany przez siebie sposób. W tym czasie należy jednak uwzględnić m.in. czynności organizacyjne, opiekuńcze czy samoobsługowe⁴³.

⁴³ Ibidem.

Kształcenie ogólne odbywające się w szkole podstawowej ma służyć harmonijnemu rozwojowi dziecka na płaszczyźnie intelektualnej, etycznej, emocjonalnej, społecznej i fizycznej. Do celów I etapu edukacyjnego, obejmującego klasy I–III, zalicza się zatem:

- wspieranie rozwoju dziecka (predyspozycji, zdolności) i jego aktywności poznawczej;
- zdobycie przez dziecko umiejętności porozumiewania się, czytania i pisania; sprawności matematycznej;
- kształtowanie osobowości dziecka, by mogło aktywnie i etycznie uczestniczyć w życiu społecznym;
- umożliwienie korzystania z różnych źródeł informacji, które gwarantuje dziecku rozbudzanie ciekawości i zdobywanie wiedzy niezbędnej do rozumienia świata;
- zapewnienie dziecku przyjaznych, bezpiecznych warunków nauki i zabawy.

Edukacja wczesnoszkolna realizowana jest w formie kształcenia zintegrowanego, w którego skład wchodzi:

- edukacja polonistyczna – służąca nauce komunikatywnego porozumiewania się przez dzieci w mowie i piśmie językiem ojczystym, rozwijaniu zamiłowania do czytelnictwa;
- edukacja matematyczna – umożliwiająca dokonywanie podstawowych obliczeń i operacji umysłowych;
- nauczanie nowożytnego języka obcego – umożliwia funkcjonowanie w społeczeństwie wielokulturowym; (zaleca się także organizację pozalekcyjnych form nauki języka np. seanse filmowe w świetlicy, spotkania w bibliotece szkolnej);
- edukacja muzyczna – służąca przygotowaniu dziecka do odbioru muzyki, jej tworzenia dzięki śpiewaniu, muzykowaniu, słuchaniu, rozumieniu;
- edukacja plastyczna – służąca wyrażaniu uczuć i myśli w różnych formach plastycznych, a także umożliwiająca dziecku podstawowy kontakt z architekturą, malarstwem czy rzeźbą;
- edukacja społeczna – jej celem jest przygotowanie dziecka do harmonijnego i etycznego współżycia z rówieśnikami oraz osobami dorosłymi, kształtowanie umiejętności współpracy, empatii i asertywności;

- edukacja przyrodnicza – służąca wykształceniu postawy szacunku wobec przyrody ożywionej i nieożywionej; ten obszar znacznie łączy się z treściami wychowawczymi, czyli zachęceniem dzieci do dbania o zdrowie własne i innych, podejmowania działań na rzecz ochrony przyrody, zapoznanie z podstawowymi pojęciami ekologii; wiedza przyrodnicza powinna być zdobywana nie tylko w szkole, ale także w naturalnym środowisku;
- zajęcia komputerowe – przygotowujące dzieci do bezpiecznego korzystania z komputera w określonym celu (m.in. wyszukiwanie informacji, posługiwanie się programami i grami edukacyjnymi);
- zajęcia techniczne – kształtujące umiejętności konstrukcyjne dzieci, poznawanie i obsługiwanie różnorodnych prostych urządzeń technicznych;
- wychowanie fizyczne – kształtujące sprawność fizyczną dzieci i realizujące edukację zdrowotną;
- etyka – służąca przyswojeniu przez dzieci wartości etycznych.

W *Podstawie programowej* zwraca się uwagę na to, że w klasach I–III nauczane treści powinny być przekazywane w układzie spiralnym, tj. w każdym kolejnym roku nauki zagadnienia powinny być powtarzane, pogłębiane i rozszerzane, co jest najbardziej zgodne z rozwojem umysłowym dzieci w tym wieku.

Studenci odbywający praktyki w placówkach oświatowych powinni szczegółowo zapoznać się z podstawą programową zarówno dla przedszkoli, jak i szkół podstawowych, aby wyraźniej uświadomić sobie ciągłość kształcenia obowiązującą na tym etapie edukacji i odpowiednio projektować własne działania dydaktyczno-wychowawcze.

6. Cele praktyk pedagogicznych

Rzetelnie odbyte praktyki mają być cennym źródłem doświadczenia, wiedzy oraz winny zaowocować mniej stresującym wejściem młodego nauczyciela w szkolne realia, kiedy podejmie już pracę nauczyciela. Dlatego też należy stale podnosić poziom praktyk pedagogicznych i dbać o to, by nie były czasem mało efektywnym. Dobrze zorganizowane praktyki stawiają studenta wobec jak najszerszego wachlarza sytuacji dydaktycznych i problemów edukacyjnych.

Celem głównym praktyk jest więc przygotowanie studentów do pracy nauczyciela, w tym konkretnym przypadku w przedszkolu i klasach 0 i I–III szkoły podstawowej.

Cel główny może być zrealizowany dzięki następującym **celom szczegółowym**:

- zapoznanie studentów z działalnością przedszkola/szkoły jako instytucji dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych odgrywających rolę społeczno-kulturalną w środowisku lokalnym;
- zapoznanie studentów z dokumentacją zapewniającą prawidłowe funkcjonowanie i organizację pracy przedszkola/szkoły (w tym m.in. z: podstawą programową, statutem szkoły, Wewnątrzszkolnym Systemem Oceniania, programem nauczania, planami wynikowymi, dziennikami zajęć, planami wychowawczymi, zeszytami nauczania indywidualnego, kartami ocen, arkuszami obserwacji, miesięcznymi planami pracy w przedszkolu);
- poznanie przez studenta pracy pedagoga i psychologa przedszkola/szkoły;
- rozwinięcie umiejętności zastosowania posiadanej wiedzy teoretycznej w praktyce;
- poznanie pracy różnych jednostek funkcjonujących w przedszkolu/szkole (biblioteki, świetlicy, kół naukowych oraz pracy psychologa i pedagoga szkolnego itp.);
- zdobycie przez studentów umiejętności obserwowania i analizy zajęć nauczyciela oraz włączanie się we wszystkie jego obowiązki szkolne;
- zdobycie i wyćwiczenie umiejętności planowania zajęć własnych, a następnie ich realizacji, analizy i oceny oraz dokumentowania;
- poznanie ścieżki awansu zawodowego nauczyciela;
- poznanie możliwości doskonalenia zawodowego;
- przygotowanie do pracy wychowawcy;

- kształtowanie prawidłowych postaw pedagogicznych;
- przygotowanie do współpracy z rodzicami dzieci/uczniów;
- nabycie umiejętności indywidualizacji procesu dydaktycznego;
- poznanie sposobów wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnej w nauczaniu i uczeniu się;
- rozwinięcie własnych zainteresowań w obszarze dydaktyki;
- zapoznanie się ze sposobami radzenia sobie ze stresem i wypaleniem zawodowym nauczyciela;
- pobudzenie studentów do refleksyjnej oceny osobistej wizji bycia nauczycielem, możliwości projektowania własnego rozwoju zawodowego.

Powyższe cele wyznaczają działania, do których zobligowany będzie praktykant, dyrektor placówki, nauczyciel-opiekun oraz koordynator praktyk. Zostaną one omówione w kolejnych rozdziałach niniejszego dokumentu.

7. Szczegółowy harmonogram praktyk

Praktyki realizowane w ramach projektu „*Praktyka bez wad – nowa jakość w kształceniu nauczycieli*” odbędą się w 6 szkołach podstawowych oraz 10 przedszkolach, gdzie opiekunami praktyk będzie 60 nauczycieli, którzy ukończyli warsztaty edukacyjne. W projekcie weźmie udział 130 studentów, w tym:

- 50 studentów, którzy rozpoczęli kształcenie w roku akademickim 2010/2011;
- 40 studentów, którzy rozpoczęli kształcenie w roku akademickim 2011/2012;
- 40 studentów, którzy rozpoczną kształcenie w roku akademickim 2012/2013.

Studenci biorący udział w projekcie będą odbywać praktyki w dwóch typach placówek odpowiadających ich specjalizacji – **przedszkolu (60 godz.) i klasach 0 i I–III szkoły podstawowej (120 godz.)- razem: 180 godzin zajęć⁴⁴.**

Program praktyk pedagogicznych realizowany przez Akademię Pomorską w Słupsku zakłada z jednej strony pewne ramy, wyznaczone przez harmonogram praktyk, z drugiej dąży do **indywidualizacji**. Wyrazem takiego dążenia jest podział na **obowiązki obligatoryjne**, które każdy praktykant musi wykonać w trakcie pobytu w placówce, oraz **zajęcia fakultatywne**, dające studentom możliwość wyboru aktywności, w które się zaangażują. Dzięki temu praktykanci sami będą mogli wpływać na to, jaką wiedzę i w jakim stopniu zdobędą oraz jakie kompetencje rozwiną. Celem takiego działania jest też pobudzenie młodych ludzi do odpowiedzialności za kształtowanie swojej ścieżki rozwoju już na etapie przygotowywania się do pracy w przedszkolu/szkole.

W wymiar godzin praktyk studenta wlicza się nie tylko godziny zajęć obserwowanych czy samodzielnie prowadzonych, ale także indywidualne konsultacje z opiekunem oraz zajęcia, które student sam wybierze. Praktyki będą odbywać studenci II i III roku według następującego harmonogramu:

⁴⁴ Studenci niebiorący udziału w projekcie, rozpoczynający naukę od 1 października 2012 r. będą mieli obowiązek odbycia praktyk w schemacie 50/50/50 godzin – razem 150 godzin

Szczegółowy harmonogram praktyk obowiązujący w ramach projektu

Miejsce praktyk	Termin/ogólny wymiar godzin	Tygodniowy rozkład godzin
przedszkole	semestr IV, maj, 60 godz. (2 tyg.)	<ul style="list-style-type: none"> • 10 godz. obserwacji • 15 godz. samodzielnie prowadzonych zajęć • 2 godz. indywidualnych konsultacji z opiekunem • 2 godz. zajęć z zakresu dokumentacji i organizacji przedszkola (konsultacja z dyrektorem przedszkola) • 1 godz. przeznaczona na zajęcia fakultatywne
szkoła podstawowa klasy 0 i I	semestr IV, wrzesień, 60 godz. (2 tyg.)	<ul style="list-style-type: none"> • 12 godz. obserwacji • 8 godz. samodzielnie prowadzonych zajęć • 2 godz. indywidualnych konsultacji z opiekunem • 2 godz. zajęć z zakresu dokumentacji i organizacji szkoły (konsultacja z dyrektorem szkoły) • 6 godz. przeznaczone na zajęcia fakultatywne
szkoła podstawowa klasy II i III	semestr V, marzec, 60 godz. (2 tyg.)	<ul style="list-style-type: none"> • 8 godz. obserwacji • 12 godz. samodzielnie prowadzonych zajęć • 2 godz. indywidualnych konsultacji z opiekunem • 2 godz. zajęć z zakresu dokumentacji i organizacji szkoły (konsultacja z dyrektorem szkoły) • 6 godz. przeznaczone na zajęcia fakultatywne

Szczegółowy harmonogram praktyk obowiązujący od 1 października 2012 r.⁴⁵

Miejsce praktyk	Termin/ogólny wymiar godzin	Tygodniowy rozkład godzin
przedszkole	sem. IV (maj) 50 godz. (2 tyg.)	<ul style="list-style-type: none"> • 10 godz. obserwacji • 10 godz. samodzielnie prowadzonych zajęć • 5 godz. przeznaczone na zajęcia fakultatywne
szkoła podstawowa	sem. IV (wrzesień) 50 godz. (2 tyg.)	<ul style="list-style-type: none"> • 10 godz. obserwacji • 8 godz. samodzielnie prowadzonych zajęć • 7 godz. przeznaczone na zajęcia fakultatywne
szkoła podstawowa	sem. V (marzec) 50 godz. (2 tyg.)	<ul style="list-style-type: none"> • 6 godz. obserwacji • 12 godz. samodzielnie prowadzonych zajęć • 7 godz. przeznaczone na zajęcia fakultatywne

⁴⁵ Harmonogram praktyk obowiązujący dla studentów niebiorących udziału w projekcie, rozpoczynających naukę od 1 października 2012 r.

8. Zadania podmiotów zaangażowanych w przebieg praktyk pedagogicznych

8.1. Zadania uczelni i koordynatora praktyk

Na uczelni spoczywa ciężar zorganizowania praktyk pedagogicznych, dlatego rekomenduje się opracowanie **Regulaminu praktyk** uwzględniającego m.in. następujące informacje:

- czas trwania praktyki;
- zadania w ramach praktyki;
- wymagana dokumentacja;
- zasady zaliczenia praktyki.

Z ramienia uczelni zostaje wyznaczony **koordynator praktyk**, który jest odpowiedzialny za nadzór metodyczny nad praktykami. Koordynator przedstawia studentom listy placówek, do których mogą udać się na praktyki. Dokumentem, z którym student udaje się do placówki oświatowej, jest **skierowanie na praktyki**, które po zaakceptowaniu przez dyrektora przedszkola/szkoły owocuje podpisaniem **umowy** między uczelnią a nauczycielem-opiekunem. W trakcie praktyk uczelnia wspiera studentów poprzez nadzór i działania koordynatora:

- obserwacje praktyk; koordynator jest zobligowany do odbycia minimum 3 godz. obserwacji (min. 1 godz. obserwacji na każdy 2-tygodniowy blok praktyk),
- monitorowanie przebiegu praktyk, ich zgodności z nowym programem praktyk pedagogicznych,
- ocenę pracy studenta i nauczyciela-opiekuna,
- zebranie całej dokumentacji studenta oraz nauczyciela-opiekuna,
- wystawienie oceny praktykantowi.

Głównym zadaniem uczelni jest merytoryczne przygotowanie studentów do realizowanych na praktykach w przedszkolu/szkole zadań, a w rezultacie – ułatwienie im startu zawodowego po podjęciu faktycznego zatrudnienia.

Dobre praktyki współpracy uczelni z nauczycielami-opiekunami/placówkami oświatowymi, mają polegać na poinformowaniu ich o oczekiwaniach uczelni względem celów, które mają być osiągnięte dzięki praktykom. Z drugiej strony – uczelnia będąca

organizatorem praktyk powinna umożliwić nauczycielom wypowiedzenie się na temat problemów, jakich oni sami doświadczają w związku z praktykami. Dlatego zasadne jest zorganizowanie wspólnego spotkania koordynatora praktyk oraz dyrektorów placówek i nauczycieli-opiekunów przed rozpoczęciem praktyk.

Kontakt uczelni z placówkami oświatowymi powinien być stale podtrzymywany, gdyż tylko owocna współpraca może podnieść jakość praktyk pedagogicznych i przełożyć się na lepsze przygotowanie młodych ludzi do zawodu nauczyciela. Współpraca taka może przybrać formę np. organizowanych konferencji, na które zapraszani będą nauczyciele.

Uczelnia stworzy bazę danych nauczycieli – opiekunów praktyk i może poświadczać ich pracę odpowiednimi certyfikatami, co może być przydatne do ich awansu zawodowego.

8.2. Zadania placówki (dyrektora i opiekuna praktyk), w której odbywają się praktyki

Nad prawidłową realizacją praktyk będzie czuwał dyrektor placówki (przedszkola, szkoły), który wprowadza praktykanta w zagadnienia związane z organizacją i dokumentacją placówki. Po zakończeniu każdego bloku praktyk dyrektor zatwierdza dziennik praktyk studenta i opinię o pobycie studenta w placówce (przygotowywaną przez nauczyciela-opiekuna), która przekazywana jest koordynatorowi praktyk. Dyrektor umożliwia nauczycielowi-opiekunowi wykonywanie dodatkowych zajęć związanych z opieką nad praktykantem.

Rola nauczyciela, który otacza opieką i nadzorem studenta-praktykanta, jest niezwykle ważna, jednak prawo oświatowe nie opisuje w szczegółach, jak ta funkcja powinna być pełniona.

Ideą Programu Praktyk Pedagogicznych jest wypracowanie u nauczycieli **postawy refleksyjnej** to znaczy uruchamiającej tzw. mechanizm życzliwego koła⁴⁶. Jest to taka relacja między opiekunami a studentami, w której zachowania obu stron są czytelne, pozytywne i pozwalają na odniesienie korzyści ze wzajemnych relacji zarówno studentowi, jak i jego opiekunowi. Jest to możliwe dzięki akceptacji mocnych i słabych stron praktykantów i poszanowaniu ich indywidualności, co z kolei przekłada się na akceptację przez studentów nauczyciela w roli opiekuna praktyk. Taka sytuacja kreuje bezpieczne środowisko wspólnej pracy, sprzyjającej rozwiązywaniu problemów czy konfliktów. Jednocześnie zapewnia pełną

⁴⁶ Na podst. A. Brzezińska, *Interakcyjny model edukacji w szkole wyższej* [w:] A. Brzezińska, J. Brzeziński (red.), *Ewaluacja procesu kształcenia w szkole wyższej*, Poznań 2000, s. 81.

efektywność na płaszczyźnie edukacyjnej, indywidualnej (rozwój osobisty pedagoga i praktykanta), grupowej (dzięki powstaniu efektywnie działającego zespołu w dobrym klimacie). Zgodnie z założeniami konstrukttywizmu praktyki pedagogiczne odbywają się na zasadzie współpracy nauczyciela-opiekuna z praktykantem. Wyraża się to w możliwości konstruowania własnej ścieżki zajęć fakultatywnych, które praktykant ustala wraz z opiekunem. Nauczyciel zachęca studenta do stawiania pytań, stale dostarcza mu informacji na temat zauważonych dobrych stron jego pracy oraz tych, nad którymi trzeba pracować. Na początku praktyk nauczyciel jest dla studenta wzorem – praktykant obserwuje jego działania, przygotowując się do prowadzenia zajęć samodzielnych.

Rola i zadania opiekuna:

- Opiekunami praktyk z ramienia placówki oświatowej powinni być pedagodzy, którzy posiadają stopień co najmniej nauczyciela mianowanego.
- Nauczyciel-opiekun ułatwia praktykantowi zapoznanie się z wszelką dokumentacją obowiązującą w przedszkolu/szkole oraz nawiązywanie kontaktów z innymi pracownikami placówki.
- Rolą nauczyciela-opiekuna jest także przedstawienie studenta dzieciom/uczniom i pomoc we wzajemnym zaakceptowaniu się i życzliwym przyjęciu.
- Nauczyciel-opiekun stopniowo wprowadza praktykanta we wszelkie obowiązki związane z pracą w przedszkolu/szkole.
- Nauczyciel-opiekun ustala z praktykantem tematy zajęć/lekcji, dba o to, aby przeprowadzone były one z użyciem różnorodnych metod, technologii informacyjno-komunikacyjnej.
- Nauczyciel-opiekun akceptuje konspekty zajęć studenta (umieszczając na nich swój podpis).
- Ułatwia praktykantowi korzystanie z wszelkich pomocy dydaktycznych znajdujących się w placówce oświatowej.
- Opiekun powinien prowadzić indywidualne konsultacje ze studentem, które będą przeznaczone na szczegółowe omówienie zagadnień merytorycznych i metod pracy studenta, rozwiązanie problemów pojawiających się w trakcie prowadzonych lekcji.

- Nauczyciel-opiekun jest zobowiązany w trakcie praktyk do obserwowania rozwoju studenta, który dokumentuje w *Arkuszu obserwacji* przedkładanym następnie koordynatorowi praktyk.
- Na zakończenie praktyk rozmawia ze studentem o jego mocnych stronach, które zauważył i wskazuje możliwości rozwinięcia obszarów słabszych.
- Nauczyciel przygotowuje ocenę opisową praktyk (którą przedkłada koordynatorowi) oraz proponuje notę zaliczającą.

Ponadto, opiekun praktyk wymienia się refleksjami i spostrzeżeniami z obserwacji pracy praktykanta podczas obserwacji koordynatora uczelnianego w przedszkolu/szkole.

8.3. Zadania studenta-praktykanta

Z celu głównego praktyk pedagogicznych oraz celów szczegółowych wynikają następujące **działania obowiązkowe praktykanta**:

- obserwowanie zajęć nauczyciela – opiekuna praktyk (bądź innego nauczyciela), a następnie ich omówienie i szczegółowa analiza;
- zaplanowanie, realizacja, omówienie zajęć własnych; ważne jest zastosowanie nowoczesnych metod nauczania oraz wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnej w trakcie zajęć;
- indywidualizowanie procesu nauczania pod kątem uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych;
- włączanie się (w charakterze obserwatora lub asystenta) we wszystkie obowiązki nauczyciela – nie tylko dydaktyczne, ale także opiekuńcze i wychowawcze (współpracę z psychologiem/pedagogiem szkolnym, rodzicami, świetlicą, biblioteką, pełnienie dyżurów);
- rozwiązywanie trudności wychowawczych;
- diagnozowanie potrzeb grupy/klas i stymulowanie jej integracji;
- motywowanie dzieci/uczniów do nauki, aktywizowanie, wykształcanie postawy otwartości, akceptacji, tolerancji;
- dokumentowanie przebiegu praktyk:
 - arkusze obserwacji lekcji,
 - konspekty zajęć samodzielnie przeprowadzonych,
 - dziennik praktyk.

Nowa podstawa programowa podkreśla konieczność posiadania przez nauczycieli umiejętności diagnostycznych, dlatego studenci przebywający na praktykach będą mieli za zadanie dokonanie próby **diagnozy psychospołecznej** wybranego dziecka. Powinna ona być poprzedzona wnikliwą obserwacją, rozmowami z dzieckiem, jego rodzicami, psychologiem i pedagogiem szkolnym, nauczycielem.

Studium przypadku wybranego dziecka może przyjąć poniższą formę:

1. Dane dziecka (płeć, wiek, klasa, szkoła)	
2. Stan zdrowia dziecka	
3. Sposób zachowania się ucznia podczas zajęć (aktywność, motywacja)	
4. Zainteresowania, pasje, sposób spędzania wolnego czasu	
5. Zaobserwowane postępy w nauce/rozwoju	
6. Wnioski z analizy wytworów dziecka (np. plac plastycznych)	
7. Umiejętność nawiązywania kontaktów z rówieśnikami, pozycja w klasie/grupie	
8. Spostrzeżenia nauczyciela na temat dziecka	
9. Spostrzeżenia rodziców/opiekunów na temat dziecka	
10. Spostrzeżenia psychologa/pedagoga szkolnego na temat dziecka	
11. Spostrzeżenia wynikające z własnego kontaktu z dzieckiem	
12. Zaobserwowane trudności, kłopoty dziecka	
13. Sugerowany kierunek pracy z dzieckiem (np. uczestnictwo w zajęciach wyrównawczych, kompensacyjnych, propozycje indywidualnej pracy w domu)	

Dodatkowo student może podjąć **działania fakultatywne**, indywidualnie kierując swoim pobytem na praktykach oraz gromadzonymi w tym czasie doświadczeniami i doskonalonymi umiejętnościami. Mogą w nie wchodzić aktywności studenta spośród poniżej zaproponowanych:

- obserwowanie rad pedagogicznych (jeśli dyrektor placówki wyrazi na to zgodę);
- wizyty w placówkach współpracujących ze szkołą (np. poradni psychologiczno-pedagogicznej) czy w domach uczniów (np. podczas nauczania indywidualnego);
- opracowanie pisemnej analizy współpracy przedszkola/szkoły z poradnią psychologiczno-pedagogiczną;
- uczestnictwo w zebraniach z rodzicami, zebraniach komitetu rodzicielskiego;
- udział w zajęciach kół zainteresowań;
- udział w konferencjach metodycznych;
- organizowanie konkursów dla uczniów;
- organizowanie imprez szkolnych i klasowych (np. urodziny dzieci, topienie Marzanny, Dzień Matki);
- organizowanie wycieczek, wyjść do kina/teatru/muzeum;
- przeprowadzanie akcji społecznych (np. zbiórka karmy dla schroniska dla zwierząt);
- przygotowywanie wystaw tematycznych;
- organizacja zawodów sportowych;
- angażowanie się w redakcję gazetki szkolnej itp.

Ponadto student może samodzielnie wyjść z propozycją zagospodarowania godzin fakultatywnych, układając harmonogram aktywności według własnych potrzeb i obszarów zainteresowań. Do takiego działania zachęca się zwłaszcza studentów, którzy odbywają drugi lub trzeci blok 2-tygodniowych praktyk. Mają już oni rozeznanie co do własnego funkcjonowania w miejscu praktyk i wiedzę o tym, jakie kompetencje własne chcieliby wzmocnić/rozwinąć. Ważne jednak jest, aby aktywności zaproponowane przez studenta możliwe były do realizacji w danej placówce oświatowej, pod kontrolą i za zgodą opiekuna praktyk. Takie działanie ma na celu zachęcić praktykantów do poszukiwania zajęć, które szczególnie ich interesują, czy też takich, których wykonanie zaradzi zaobserwowanym brakom, niedociągnięciom (np. w wiedzy lub kompetencjach).

9. Zaliczenie i ocena praktyk

Warunkiem niezbędnym do zaliczenia praktyk pedagogicznych w placówkach oświatowych wskazanych przez Akademię Pomorską jest:

1. Zrealizowanie wymiaru godzin praktyk przewidzianego w PPP;
2. Ocena pracy studenta przez nauczyciela – opiekuna praktyk wyrażona stopniem i oceną przydatności do zawodu
3. Prowadzenie w ramach praktyk dokumentacji obowiązującej studenta (dziennik praktyk, arkusze obserwacji, scenariusze i projekty zajęć).

9.1 Kryteria oceny

Niniejszy Program Praktyk Pedagogicznych proponuje określone kryteria oceny, aby cały proces oceniania praktyk był jasny zarówno dla studenta, jak i nauczyciela-opiekuna.

Zakłada się, że ocena praktykanta spełni następujące funkcje:

- **informacyjną** – dotyczącą konieczności określenia stopnia realizacji zadań przez praktykanta;
- **stymulującą** – kształtującą stosunek emocjonalny do wykonywanych zadań, jej celem jest wywołanie pozytywnych zmian w przyszłości;
- **korektywną** – ujawniającą niedociągnięcia i braki⁴⁷.

Kryteria oceny	Realizacja kryteriów
kompetencje społeczne/opiekuńczo-wychowawcze	<ul style="list-style-type: none">• praca z grupą (budowanie relacji z dziećmi/uczniami, organizowanie i kierowanie pracą)• umiejętność budowania własnego autorytetu• dostosowywanie języka do poziomu percepcji uczniów• empatia i elastyczne reagowanie na zachowania dzieci• umiejętność reagowania na sytuacje problemowe, konfliktowe
kompetencje merytoryczne	<ul style="list-style-type: none">• znajomość psychofizycznych uwarunkowań dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym• znajomość zagadnień związanych z psychospołecznym funkcjonowaniem dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym

⁴⁷ Na podst. E. Marek, *Podstawy teoretyczne samooceny pracy pedagogicznej nauczyciela* [w:] *Praktyki pedagogiczne w Górnośląskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej*, K. Misiołek (red.), Mysłowice 2001.

	<ul style="list-style-type: none"> • znajomość narzędzi służących diagnozie pedagogicznej oraz wiedzy o zasadach i celach terapii pedagogicznej • znajomość zagadnień dotyczących poszczególnych modułów i etapów kształcenia zintegrowanego i przedszkolnego
kompetencje dydaktyczne	<ul style="list-style-type: none"> • integrowanie treści nauczania w celu budowania całościowej wiedzy o świecie u dzieci • prawidłowe zastosowanie metod, technik i środków dydaktycznych i dostosowywanie ich do różnych możliwości percepcyjnych i intelektualnych uczniów • umiejętność projektowania modułów zintegrowanego nauczania i ich praktycznej realizacji
kompetencje prakseologiczne	<ul style="list-style-type: none"> • stosowanie się do zasad regulujących działalność placówek oświatowych • organizowanie własnego warsztatu pracy i dokumentowanie działań dydaktyczno-wychowawczych • sumienność w planowaniu i przygotowywaniu zajęć z dziećmi • umiejętność oceny efektów nauczania, wychowania, postępów dzieci • rozpoznawanie najważniejszych zaburzeń emocjonalnych i psychofizycznych dzieci oraz projektowanie działań wyrównawczych • dbałość o bezpieczeństwo środowiska pracy i zabawy dzieci
kompetencje techniczne	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnej w procesie nauczania i wychowania • wykorzystywanie multimedialnych pomocy dydaktycznych, ich samodzielne tworzenie i dostosowanie do wieku dzieci/uczniów

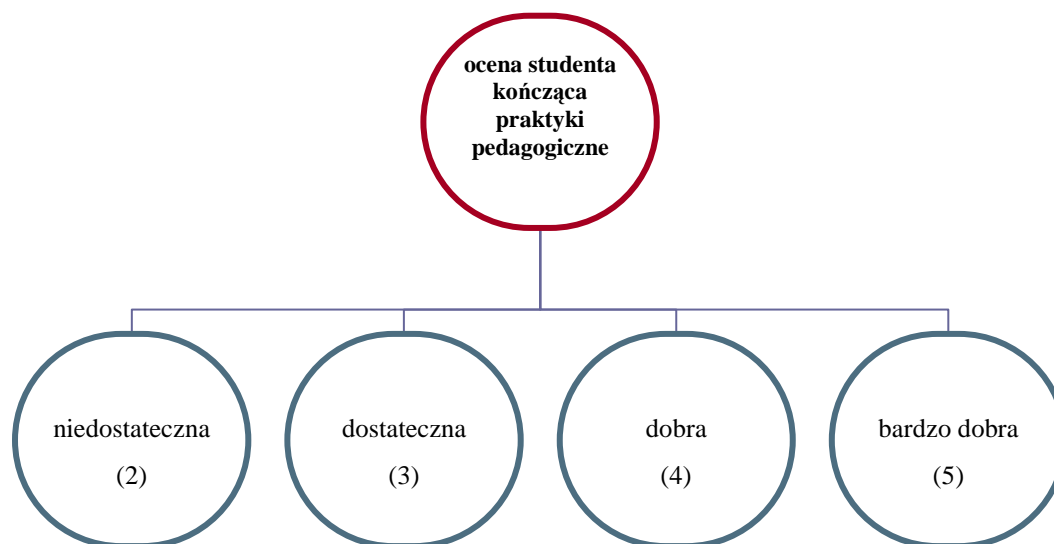
Pierwszą ocenę praktykantowi wystawia jego nauczyciel-opiekun. Ważne jest, by była to **ocena opisowa**, bowiem taka forma dostarcza więcej informacji niż ocena wyrażona samym stopniem. Duży nacisk w tej ocenie powinien zostać położony na opis zaangażowania studenta w proces praktyk, jego aktywność i przede wszystkim umiejętne budowanie sytuacji edukacyjnej, która jest korzystna dla jego podopiecznych. Sama wiedza teoretyczna czy realizacja poszczególnych zadań składających się na program praktyk nie wystarczy. Warto, aby opiekun zwrócił szczególną uwagę na jakość kontaktu praktykanta z dziećmi oraz cechy osobowości, które mogą (bądź też nie) predysponować go do obrania takiej drogi zawodowej. Może się bowiem zdarzyć, że student wypełni wszystkie obowiązki wynikające z realizacji

programu praktyk pedagogicznych, jednak jego cechy osobowości (np. brak cierpliwości, wysoki poziom agresji) pozwolą przewidzieć, że nie będzie on sprawdzał się w pracy z dziećmi. W takim przypadku trzeba w ocenie opisowej zaznaczyć, iż dany student zrealizował program praktyk pedagogicznych, jednak należy opisać taki stan rzeczy i jego przyczyny. Ważne jest również zaobserwowanie, czy student radzi sobie z interpretowaniem zachowań dzieci/uczniów i potrafi elastycznie na nie reagować. Działanie tego typu może w dalszej perspektywie sprawić, że zawód nauczyciela będą wykonywać osoby, które posiadają nie tylko określone kwalifikacje i kompetencje, ale również odpowiednie predyspozycje osobowościowe.

Ostatecznego zaliczenia praktyk dokonuje koordynator z ramienia uczelni, po zapoznaniu się z oceną nauczyciela-opiekuna oraz analizie dokumentacji studenta (dziennika praktyk, konspektów zajęć, arkuszy obserwacji).

9.2 Skala ocen pracy studenta na praktyce pedagogicznej

Rysunek 4. Zestawienie ocen studenta kończących praktyki pedagogiczne

Źródło: opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę wystawienie praktykantowi **oceny niedostatecznej**, należy podkreślić, że jej otrzymanie jest tożsame z niezaliczeniem praktyk pedagogicznych.

Ocenę niedostateczną otrzymuje student, który:

- nie realizował zadań uwzględnionych w Programie Praktyk Pedagogicznych;
- nie uczestniczył w zajęciach dydaktycznych;
- nie nawiązał odpowiednich relacji zarówno z dziećmi, jak i z ich rodzicami;
- wywierał negatywny wpływ na zachowania, postawy i motywację uczniów;
- przejawiał nieprawidłowe postawy i zachowania;
- nie wywiązywał się ze stawianych mu obowiązków;
- nie prowadził w należyty sposób dokumentacji (np. dziennik praktyk, scenariusze i projekty zajęć, arkusze obserwacji);
- nie posiadał odpowiedniego przygotowania o charakterze merytorycznym;
- popełniał liczne błędy i nie potrafił rozwiązywać problemów i trudności związanych z codzienną pracą zawodową;
- formułował swoje przemyślenia i polecenia w sposób całkowicie niezrozumiały dla dzieci/uczniów;
- nie wykorzystywał technologii informacyjno-komunikacyjnej podczas zajęć;
- nie wykazywał motywacji do pogłębiania wiedzy;
- nie reagował na uwagi i wskazówki opiekuna praktyk, co świadczy o braku możliwości rozwoju własnych kompetencji wychowawczych i dydaktycznych.

Ocena niedostateczna równoznaczna jest z tym, że student nie nadaje się do wykonywania zawodu nauczyciela i nie rokuje żadnych nadziei na zmianę tej sytuacji. Dla studenta, który otrzymał taką notę, powinna być to jednoznaczna informacja o konieczności planowania własnej kariery zawodowej poza placówkami oświatowymi.

Ocena dostateczna praktyk pedagogicznych powinna z kolei zostać zastosowana w przypadku, gdy student wywiązuje się z powierzonych mu obowiązków, jednak zarówno sposób ich wykonywania, jak i posiadane cechy osobowości mogą budzić pewne zastrzeżenia. Ocena taka znajduje zastosowanie w przypadku studenta, który:

- zrealizował godzinowo program praktyk;
- wykazywał inicjatywę i przygotowanie merytoryczne w stopniu dostatecznym;
- prowadził dokumentację przebiegu praktyk;
- potrafił prawidłowo zastosować co najmniej jedną technikę nauczania;
- był świadomy ról i funkcji pełnionych przez nauczyciela w przedszkolu/szkole;

- miał dość duże problemy z zainteresowaniem uczniów prowadzonymi zajęciami;
- niezbyt chętnie słuchał wskazówek nauczyciela-opiekuna i z trudnością się do nich stosował;
- nie umiał indywidualizować procesu dydaktycznego;
- zbyt rzadko korzystał z technologii informacyjno-komunikacyjnej podczas zajęć;
- nawiązał słaby kontakt z uczniami.

W przypadku oceny przebiegu praktyk na **ocenę dobrą** student powinien spełnić wszystkie wytyczne wskazane w przypadku oceny dostatecznej oraz takie kryteria jak:

- realizacja wszystkich programowych założeń praktyk;
- zaangażowanie w wykonywane obowiązki;
- dobre przygotowanie merytoryczne;
- umiejętność zaktywizowania większości uczniów;
- umiejętność wykorzystania materiałów pomocniczych;
- umiejętność tworzenia atmosfery sprzyjającej nauce;
- posiadanie wiedzy na temat zasad funkcjonowania placówki;
- znajomość technik pozwalających na pracę z dziećmi ze szczególnymi wymaganiami edukacyjnymi;
- wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnej podczas zajęć;
- prowadzenie współpracy z innymi placówkami, np. poradnią psychologiczno-pedagogiczną;
- wykorzystywanie literatury branżowej;
- uwzględnianie uwag opiekuna praktyk i korygowanie swego zachowania;
- nawiązanie dobrego kontaktu z dziećmi i ich rodzicami.

Na **ocenę bardzo dobrą** zasługuje student, który nie tylko wzorcowo wywiązuje się z postawianych mu zadań, ale również chętnie podejmuje działania ponadprogramowe, wykazując się przy tym ponadprzeciętnym poziomem motywacji. W przypadku tej oceny student powinien spełniać kryteria niższych ocen oraz dodatkowo powinien:

- cechować się wysoką kulturą osobistą;
- w pełni angażować się w kwestie związane z funkcjonowaniem placówki;

- wykazywać samodzielność, oryginalność i kreatywność w podejmowanych działaniach;
- posiadać pełne przygotowanie merytoryczne;
- nawiązywać wzorcowe relacje z dziećmi oraz z ich rodzicami;
- umieć rozwiązywać trudności i problemy wychowawcze, które może napotkać w trakcie praktyk;
- wykazywać chęci do opracowywania i wdrażania w życie nowatorskich rozwiązań dydaktycznych;
- wykorzystywać wiele różnorodnych technik i metod nauczania, ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności dostosowania ich do konkretnej sytuacji w celu optymalizacji procesu nauczania i oddziaływania na podopiecznego;
- posiadać rozwinięte umiejętności wykorzystywania technologii informacyjno-komunikacyjnej;
- umieć przeprowadzić diagnozę psychospołeczną dziecka;
- posiadać umiejętność efektywnego radzenia sobie ze stresem;
- kształcić u podopiecznych postawę tolerancji i otwartości;
- uwzględniać wszystkie cele i założenia uwzględnione w programie nauczania i w podstawie programowej;
- znać metody radzenia sobie ze stresem w pracy nauczyciela i wykorzystywać je w praktyce.

Praktykant powinien dowiedzieć się, jak przebieg jego praktyk został oceniony oraz poznać uzasadnienie tej oceny.

10. Ewaluacja praktyk pedagogicznych

Ewaluację rozumie się jako „ocenie tego, czy osiągnęliśmy postawione sobie cele”⁴⁸. Proces kształcenia zawsze wiąże się z zaplanowanymi celami, założonymi do osiągnięcia efektami, które poddawane są potem ocenie co do stopnia ich realizacji. Ewaluacja praktyk pedagogicznych w niniejszym Programie zakłada poddanie ocenie nie tylko zakresu realizacji przez studenta celów wskazanych dla jego pracy w przedszkolach i szkołach, ale także całej jego sytuacji edukacyjnej. Jej zadaniem jest dostarczanie informacji zwrotnej pozwalającej na doskonalenie przebiegu praktyk oraz podnoszenie jakości uzyskiwanych efektów kształcenia przyszłych nauczycieli.

Ewaluacja może mieć miejsce po zakończeniu jakiegoś działania – jest to tzw. **ewaluacja reaktywna**. Zdobyte dzięki niej informacje nie służą poprawie, lecz wyjaśnieniu, dlaczego osiągnięto właśnie takie rezultaty. Druga odmiana ewaluacji – **proaktywna**⁴⁹ jest bieżącą analizą przeprowadzanych działań, co może przynieść bardziej konstruktywne efekty, gdyż daje możliwość wprowadzania korekt zaraz po stwierdzeniu niekorzystnych sytuacji. Niniejszy Program zakłada połączenie tych modeli oceny, tak aby wykorzystać zalety ich obu.

Ewaluacja może wzbudzać lęk, jeśli nie jest przeprowadzana na bieżąco, gdyż łączy się z poczuciem dużej niewiadomej u tych osób, które będą poddawane ocenie. Kolejnym aspektem, który może wzbudzać niechęć, jest sytuacja, w której osoby poddawane ewaluacji traktują ją bardzo osobiście i odnoszą ją do siebie (a nie np. do prowadzonego przez siebie procesu dydaktycznego). Ogólna postawa negatywna prezentowana wobec świata może sprawić, że ewaluację odbiera się jako próbę wyłapywania błędów i szukania winnych jakichś niekorzystnych sytuacji. Brak wiedzy o zasadach, stosowanych kryteriach itd. może wywoływać całkiem naturalny lęk przed nieznanym i poczucie zagrożenia. Aby tych sytuacji uniknąć, rzetelna procedura ewaluacji wymaga określenia tego, kiedy i kto jej dokonuje, jakich obszarów dotyczy, jakie są kryteria analizy, jak przebiega cały jej proces (czy jest to np. analiza dokumentów, stosowanie specjalnych ankiet, arkuszy), jak ujawniane będą jej wyniki i w jakim celu⁵⁰.

⁴⁸ J.D. Hawkins, B. Nederhood, *Podręcznik ewaluacji programów profilaktycznych*, Olsztyn 1994, s. 13.

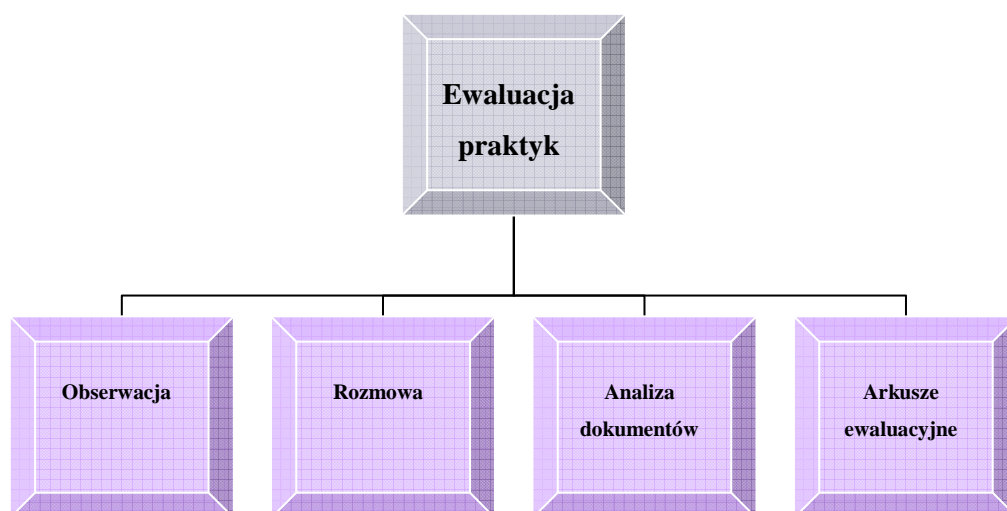
⁴⁹ Definicja za: A. Brzezińska, J. Brzeziński, *Ewaluacja procesu kształcenia w szkole wyższej*, Poznań 2000, s. 95–96.

⁵⁰ Ibidem, s. 97–98.

Ewaluacja proponowana w niniejszym Programie ma pełnić trzy poniższe funkcje, zastępujące funkcję czysto administracyjną (dominującą zwykle w programach praktyk)⁵¹:

- **formatywną** – służącą wprowadzaniu zmian na lepsze; opiekun, obserwując zajęcia prowadzone przez studenta, na bieżąco i systematycznie dostarcza informacji zwrotnej o popełnianych przez niego błędach; musi jednak pamiętać, aby unikać zarzutów czy pouczania, lecz w postawie otwartości słuchać aktywnie, zadawać pytania i najlepiej wspólnie wypracowywać sposoby doskonalenia warsztatu zawodowego praktykanta;
- **konkluzywną** – czyli skupiającą się na efektach działań; ta funkcja ewaluacji będzie spełniona dzięki dokumentom monitorującym bieżący przebieg praktyk oraz podsumowującym je; dokumenty sporządzone będą przez koordynatora praktyk, nauczyciela-opiekuna i studenta, dzięki czemu będzie można uzyskać całościowe spojrzenie na przebieg praktyk;
- **psychologiczną** – czyli służącą zdobyciu samowiedzy przez studenta odnośnie jego kompetencji, słabych, mocnych stron, jego roli w życiu placówki oświatowej, wizji siebie jako przyszłego dydaktyka i wychowawcy; spełnieniu tej funkcji będą pomagać wszelkie dokumenty autoewaluacyjne studenta-praktykanta.

Rysunek 5. Źródła danych w procesie ewaluacji

Źródło: opracowanie własne na podst.: A. Brzezińska, J. Brzeziński, *Ewaluacja procesu kształcenia w szkole wyższej*, Poznań 2000, s. 118.

⁵¹ I. Górka, *Ewaluacja w zreformowanej szkole*, http://www.wychowawca.pl/miesiecznik_nowy/2005/02-2005/09.htm [data dostępu: 5.03.2012].

Powyższy schemat ukazuje sposób zdobywania informacji wykorzystywanych w procesie ewaluacji praktyk. Pierwszym krokiem będzie obserwacja zajęć studenta przez nauczyciela – opiekuna praktyk, a także przez koordynatora z ramienia uczelni, który także będzie odbywał hospitacje w placówce edukacyjnej. Efektem obserwacji będzie rozmowa na temat zaobserwowanych mocnych i słabych stron studenta i jego sposobu prowadzenia zajęć, a także całokształtu działań podjętych na praktykach. Całościowe omówienie praktyk odbędzie się na spotkaniu podsumowującym po ich zakończeniu, kiedy swoimi wrażeniami i wnioskami będą mogli podzielić się zarówno studenci, nauczyciele, jak i koordynator praktyk oraz dyrektorzy placówek edukacyjnych. Zaleca się także, aby przygotowując opinię praktykantowi i proponując ocenę jego praktyk, nauczyciel-opiekun przeprowadził wywiad z innymi osobami, które miały kontakt ze studentem (m.in. innymi nauczycielami, osobami pracującymi w bibliotece, świetlicy, psychologiem, pedagogiem).

10.1 Ocena działań opiekunów i koordynatorów praktyk przez studenta

Ewaluacja praktyk dotyczy głównie pracy studenta, ale ocenie powinny podlegać również działania nauczyciela-opiekuna i koordynatora-opiekuna z ramienia uczelni. Informacja zwrotna pochodząca od studenta na temat jakości i efektywności działań nauczyciela-opiekuna może być ważnym elementem jego rozwoju osobistego i zawodowego. Pozwala spojrzeć na warsztat pracy z innej perspektywy oraz dostrzec te jego elementy, które być może wymagają modyfikacji lub korekty. Z drugiej strony tego rodzaju informacja zwrotna pozwala określić, które metody pracy nauczyciela-opiekuna są szczególnie efektywne, warte doskonalenia. Ponieważ jednak nie każdy nauczyciel skłonny jest poddać się ocenie ze strony praktykanta, wypełnienie przez studentów arkusza oceny pracy nauczyciela-opiekuna powinno być opcjonalne i uzależnione od zgody tego ostatniego.

Z kolei ocena pracy koordynatora praktyk może być cenną informacją dla uczelni, która może dzięki pozyskanym w ten sposób danym optymalizować funkcjonujące programy praktyk oraz dostosowywać je do potrzeb zgłaszanych przez ich uczestników.

Przykładowe arkusze ewaluacyjne, które wypełnia student, zaprezentowano poniżej:

Ocena współpracy koordynatora praktyk ze studentem

Obszar oceny	opinia studenta
Dostępność informacji o programie praktyk	
Informacja o wymaganiach i warunkach zaliczenia	
Przepływ informacji	
Pomoc ze strony koordynatora	
Inne uwagi	
Data i podpis studenta	

Ocena współpracy nauczyciela – opiekuna praktyk ze studentem

Obszar oceny	opinia studenta
Komunikacja pomiędzy opiekunem praktyk a studentem	
Jasne i czytelne formułowanie oczekiwań	
Zachęcanie do wyrażania opinii, zadawania pytań	
Budzenie ciekawości, zainteresowania, zaangażowania	
Pomaganie w sytuacjach trudnych	
Udzielanie wyjaśnień, dodatkowych informacji	

Postawa otwartości, życzliwości	
Dodatkowe uwagi	
Data i podpis studenta	

10.2 Autoewaluacja studenta

Autoewaluacja pracy i osiągnięć studenta zajmuje ważne miejsce w procesie praktyk pedagogicznych. Buduje ona samoświadomość oraz uczy postawy odpowiedzialności, dojrzałego spojrzenia na siebie i swoje działania. Autoewaluacja ma pomóc studentowi w samodzielnym określeniu, czy faktycznie widzi swoją przyszłość zawodową w roli nauczyciela przedszkolnego/szkolnego, co powinno wynikać z jakości kontaktu, który udało mu się nawiązać z dziećmi/uczniami, oraz efektywności własnych działań dydaktyczno-wychowawczych. Ma też skłonić praktykanta do samodzielnej odpowiedzi na pytanie, co było dobre w jego pobycie w przedszkolu/szkole, a nad czym warto jeszcze popracować i co udoskonalić.

Autoewaluacja studenta wymaga:

- analizy własnych działań,
- umiejętności stosowania kryteriów oceny,
- refleksyjnego podejścia do własnej osoby i samopoznania,
- formułowania oceny co do przebiegu własnych działań w kontekście założonego modelu.

Dokonując autoewaluacji student powinien przyjrzeć się korelacji między zakładanymi celami praktyk pedagogicznych, zadaniami przedszkola/szkoły a stopniem ich realizacji poprzez działania własne. Powinien także odpowiedzieć sobie na pytanie, co było dla niego ważne na praktykach, jaką wiedzę/umiejętności/kompetencje zdobył i jak może je wykorzystać w przyszłości.

Procesowi autoewaluacji ma służyć **ankieta autoewaluacyjna**, którą student samodzielnie wypełnia na zakończenie praktyk. Jest to dokument, który pozostaje w jego posiadaniu i nie będzie udostępniany ani nauczycielowi-opiekunowi, ani

koordynatorowi praktyk. Warto zachęcić praktykantów, aby na wszystkie pytania odpowiedzieli szczerze – tylko taka postawa może posłużyć progresowi w przyszłości.

Ankieta autoewaluacyjna może mieć postać jak poniżej:

Ankieta autoewaluacyjna

Pytanie	Odpowiedź praktykanta
Co powoduje, że odczuwasz pozytywne emocje w trakcie prowadzenia zajęć?	
Co powoduje, że odczuwasz negatywne emocje w trakcie prowadzenia zajęć?	
Oceń swój warsztat pracy	
Jak oceniasz swoje przygotowanie do zajęć?	
Jak oceniasz kontakt, który nawiązałeś z uczniami?	
Jak poradziłeś sobie z problemami wychowawczymi?	
Co sprawiło ci największe trudności w pracy dydaktycznej i wychowawczej i jak je rozwiązałeś?	
Co jest dla ciebie najbardziej interesujące w pracy nauczyciela?	
Jakie cechy własne uważasz za predestynujące cię do zawodu nauczyciela?	
Jak oceniasz stopień przygotowania do zawodu nauczyciela dzięki odbytym praktykom?	
Co chciałbyś w przyszłości poprawić/zmienić?	
Jakie masz zamierzenia na przyszłość w związku z zawodem nauczyciela?	
W jakiego typu placówce oświatowej chciałbyś/chciałabyś pracować w przyszłości?	

Po odbyciu praktyk **student powinien** również przeanalizować własny start zawodowy i zaplanować samodzielną drogę rozwoju. Te informacje wraz z refleksjami z pobytu w przedszkolu/szkole student może zapisać w **dzienniku doświadczeń**. Jest to ważny element praktyk pedagogicznych, realizujący podejście konstruktywistyczne do procesu nauczania-uczenia się oraz diagnozy rozumiejącej.

Dziennik doświadczeń

Obszar oceny	Opis refleksji, wniosków, sugestii
Obserwowanie zajęć nauczyciela – opiekuna praktyk	
Prowadzenie zajęć własnych	
Wybór i realizacja zajęć fakultatywnych	
Współpraca z psychologiem/pedagogiem	
Współpraca z rodzicami	
Predyspozycje do wykonywania zawodu nauczyciela	
Słabe strony wymagające doskonalenia	
Odniesione sukcesy w pracy z dziećmi	
Sytuacje trudne, jakie wystąpiły podczas praktyk	
Plan rozwijania umiejętności i dalszego doskonalenia się	
Inne uwagi	
Data i podpis praktykanta	

Co zrobić, jeśli samoocena studenta będzie negatywna? Może to być sygnał do ponownego przemyślenia, czy na pewno zawód nauczyciela jest obszarem, w jakim student powinien realizować swoją karierę. Ewentualnie należy zastanowić się, jakie działania mogą przyczynić się do wzrostu jego wiedzy i umiejętności, które zaowocują lepszym odnalezieniem się w przestrzeni przedszkola czy szkoły. Można zastanowić się nad wzbogaceniem własnego warsztatu pracy, uczestnictwem w zajęciach dotyczących najnowszych metod nauczania, zapoznaniem się z literaturą fachową, czasopismami poświęconymi zagadnieniom związanym z pedagogiką. Być może pomocna okaże się także ścisła współpraca z różnymi pracownikami przedszkola/szkoły. Ważne jest, aby student wykształcił w sobie postawę aktywną wobec zdiagnozowanej sytuacji problemowej i odpowiedzialnie kształtował swoją ścieżkę edukacyjną, a w przyszłości – zawodową, do czego zachęcają autorzy niniejszego Programu Praktyk.

Zakończenie

Niniejszy Program Praktyk Pedagogicznych został opracowany dla studentów pedagogiki wczesnoszkolnej i przedszkolnej uczących się w Akademii Pomorskiej w Słupsku oraz ich nauczycieli- opiekunów oraz koordynatorów praktyk.

Praktyki odbywające się w przedszkolu/szkole są niezastąpioną okazją do zdobycia doświadczeń i prowadzą do zyskania większej samowiedzy pedagogicznej przez studentów. Studenci mają wtedy okazję po raz pierwszy wejść w rzeczywistą relację z dziećmi/uczniemi, poznać podopiecznych, ich potrzeby i możliwości oraz sprawdzić siebie w roli nauczyciela.

Niniejszy Program Praktyk zakłada interakcyjny wielopodmiotowy model edukacji, w którym studenci, nauczyciele – opiekunowie praktyk oraz koordynator ze strony uczelni stale ze sobą współpracują, razem szukają rozwiązań sytuacji problemowych, dzielą się wiedzą i doświadczeniem, by osiągnąć wspólny cel – przygotowanie do zawodu nauczycieli, którzy będą w pełni wykorzystywać swój potencjał, służąc dobru swoich podopiecznych.

Potrzeba opracowania niniejszego Programu uzasadniona była dynamicznymi zmianami w systemie oświaty i łączącą się z nimi troską Akademii Pomorskiej w Słupsku o jak najwyższą jakość praktyk pedagogicznych. W Programie szczegółowo określono sposób wykorzystania czasu na praktykach, określono cel ogólny i cele szczegółowe wynikające z dokumentów prawnych. Innowacje, jakie proponuje niniejszy dokument, polegają na szczegółowym określeniu zadań i ról wszystkich stron zaangażowanych w praktyki. Dla uczelni będzie to oznaczało nie tylko merytoryczne przygotowanie studentów do procesu praktyk, ale także nawiązanie i utrzymywanie stałej współpracy z placówkami oświatowymi. Koordynator z ramienia uczelni będzie także pełnił funkcję osoby obserwującej samodzielne zajęcia praktykanta i uczestniczył w ich omawianiu. Uczelnia przygotowuje materiały pomocnicze ułatwiające studentom realizację praktyk w postaci poradnika *ABC studenta/studentki na praktyce*, stwarza możliwość poszerzania wiedzy poprzez organizację platformy edukacyjnej z zakresu praktyk pedagogicznych. Kolejna innowacja polega na dążeniu do indywidualizacji praktyk poprzez wprowadzenie zadań fakultatywnych, które dają studentom możliwość rozwijania się zgodnie z własnymi zainteresowaniami czy predyspozycjami. W procesie ewaluacji podkreślono autoewaluację studenta jako ważny etap kształtowania samoświadomości i odpowiedzialności za przebieg własnej edukacji.

Zdefiniowano szczegółowo także obowiązki nauczyciela – opiekuna praktyk, dostarczono mu jasnych narzędzi do oceny praktykanta – w formie kryteriów i zaleceń dotyczących formułowania oceny.

Autorzy Programu życzyliby sobie, aby studenci uczestniczący w praktykach nabrali przekonania, że doskonalenie własnych kompetencji zawodowych jest w zasadzie procesem ciągłym i w zawodzie nauczyciela właściwie nie ma końca. Praca z dziećmi zawsze bowiem prowokuje sytuacje, które mogą ujawnić pewne braki czy niekompetencje. Podobnie jest z kompetencjami wychowawczymi. Cały urok pracy nauczyciela-wychowawcy polega na możliwości nieschematycznego działania, wykorzystywaniu osobistych zasobów, predyspozycji, niepowtarzalnych cech. Twórcze doskonalenie kompetencji wychowawczych może mieć także korzystne przełożenie na sferę pozazawodową, kontakty prywatne. Jest to proces całkowicie indywidualny, polegający bardziej na rozpoznawaniu własnego potencjału, a nie sztywnych technik czy metod. Do takiego rodzaju aktywności zachęcają autorzy Programu nie tylko studentów dopiero stawiających pierwsze kroki w edukacyjnej rzeczywistości, ale także nauczycieli-opiekunów. W zetknięciu z praktykantami mogą oni poszerzyć swoje kompetencje i rozwinąć się na nowych płaszczyznach. Taką perspektywę wzajemnego współdziałania zakłada niniejszy Program Praktyk Pedagogicznych.

Bibliografia

Akty prawne

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 7 września 2004 r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli (Dz.U. Nr 207, poz. 2110).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz.U. z dnia 27 marca 2009 r.).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 12 lipca 2007 r. w sprawie standardów kształcenia dla poszczególnych kierunków oraz poziomów kształcenia, a także trybu tworzenia i warunków, jakie musi spełniać uczelnia, by prowadzić studia międzykierunkowe oraz makrokierunki.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz.U. z dnia 10 czerwca 2009 r. Nr 89, poz. 730).
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 stycznia 2012 w sprawie standardów kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela (Dz.U.2012.131.).
- *Strategia Rozwoju Edukacji na lata 2007–2013*, Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu 2005.
- Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, Dz.U. 2007 Nr 164, poz. 1166.

Pozycje literaturowe

- A. Brzezińska, J. Brzeziński, *Ewaluacja procesu kształcenia w szkole wyższej*, Poznań 2000.
- A. Brzezińska, *Interakcyjny model edukacji w szkole wyższej* [w:] A. Brzezińska, J. Brzeziński (red.) *Ewaluacja procesu kształcenia w szkole wyższej*, Poznań 2000.
- K. Dąbrowski, *Elementy filozofii rozwoju*, Warszawa 1989.
- K. Denek, *Aksjologiczne aspekty edukacji szkolnej*, Toruń 1999.
- K. Denek, *Kształcenie i doskonalenie nauczyciela w kontekście rozwoju jego twórczości* [w:] *Twórczy rozwój nauczyciela*, S. Juszczyk (red.), Kraków 1996.
- *Edukacja – jest w niej ukryty skarb, Raport UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku pod przewodnictwem J. Delorsa*, Stowarzyszenie Oświatowców Polskich – UNESCO, Warszawa 1998.
- B. Gołębiak, *Zmiany edukacji nauczycieli: wiedza – biegłość – refleksyjność*, Toruń-Poznań 1998.
- W. Goźlińska, F. Szlosek, *Podręczny słownik nauczyciela kształcenia zawodowego*, Radom 1997.
- J. Hanisz, *Program wczesnoszkolnej zintegrowanej edukacji XXI wieku*, Warszawa 1999.
- J.D. Hawkins, B. Nederhood, *Podręcznik ewaluacji programów profilaktycznych*, Olsztyn 1994.
- D. Klus-Stańska, J. Kruk, *Tworzenie warunków dla rozwojowej zmiany poznawczej i konstruowania wiedzy przez dziecko* [w:] *Pedagogika wczesnoszkolna – dyskursy, problemy, rozwiązania*. D. Klus-Stańska, M. Szczepska-Pustkowska (red.), Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2009.
- E. Kobyłecka, *O kompetencjach aksjologicznych nauczyciela-wychowawcy* [w:] *Kompetencje nauczyciela wychowawcy*, K. Ferenz, E. Kozioł (red.), Zielona Góra 2002.
- P. Kowolik, *Kompetencje zawodowe nauczycieli nauczania początkowego w zreformowanej szkole podstawowej (szkic teoretyczny)* [w:] *Kompetencje nauczycieli w zreformowanej szkole*, M.T. Michalewska (red.), Katowice 2000.

- Z. Kuczyńska, *Samoocena nauczyciela czynnikiem wzrostu jego kompetencji* [w:] *Kompetencje nauczyciel: stan, potrzeby i kierunki zmian*, E. Koziół, E. Kobyłecka, Zielona Góra 2002.
- J. Kujawiński, *Poszukiwanie optymalnego paradygmatu podstawowych inności uczniów i nauczyciela*, „*Życie Szkoły*” 1999, nr 3.
- R. Kwaśnica, *Ku pytaniom o psychopedagogiczne kształcenie nauczycieli* [w:] *Ku pedagogii pogranicza*, Z. Kwieciński, L. Witkowski (red.), Toruń, 1990.
- E. Marek, *Podstawy teoretyczne samooceny pracy pedagogicznej nauczyciela* [w:] *Praktyki pedagogiczne w Górnośląskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej*, K. Misiólek (red.), Mysłowice 2001.
- B. Muchacka (red.), *Kształcenie nauczycieli przyszłej szkoły*, Kraków 2006.
- E. Murawska, *Wychowanie w zdezorientowanym społeczeństwie* [w:] *Rozwiązywanie konfliktów w szkole*, materiały pokonferencyjne pod red. I. Zajączkowskiej, Szczecin 2006.
- W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2004.
- L. Olszewski, *Kształcenie praktyczne nauczycieli nauczania początkowego*, Kielce 1991.
- J. Pólturzycki, *Edukacja ustawiczna a rozwój i przemiany dydaktyki*, „*Rocznik Andragogiczny*” Akademickie Towarzystwo Andragogiczne, Warszawa-Toruń 2000.
- A. Ratuś, *Kompetencje nauczycieli w zakresie wspierania rozwoju i kształcenia charakteru uczniów* [w:] *Kompetencje nauczyciela wychowawcy*, K. Ferenz, E. Koziół (red.), Zielona Góra 2002.
- H. Sęk, *Wypalenie zawodowe i nauczycieli – przyczyny, uwarunkowania i możliwości zapobiegania* [w:] *Psychologia rozwiązywania problemów szkolnych*, J. Mikulska (red.), Poznań 2001.
- *Słownik pedagogiki pracy*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1986.
- P. Sochaczewska, *Kompetencje informatyczne i medialne nauczyciela* [w:] K. Żegnałek (red.), *Kompetencje współczesnego nauczyciela*, Warszawa 2008.
- W. Stróżewski, M. Dudzikowa, *Autorytet (nauczyciela) jako problem pedagogiczny z perspektywy końca wieku* [w:] *Edukacja nauczycielska w perspektywie wymagań*

zmieniającego się świata, A. Siemak-Tylikowska, H. Kwiatkowska, S.M. Kwiatkowski (red.), Warszawa 1998.

- A. Szkolak, *Kompetencje pedagogiczne nauczycieli – relacja z badań własnych* [w:] *Nauczyciel wczesnej edukacji. Oczekiwania społeczne i praktyka edukacyjna*, J. Bonar (red.), Łódź 2011.
- E. Zawadzka, *Nauczyciele języków obcych w dobie przemian*, Kraków 2004.

Źródła internetowe

- I. Górka, *Ewaluacja w zreformowanej szkole*,
http://www.wychowawca.pl/miesiecznik_nowy/2005/02-2005/09.htm
- M. Kusiński, *Reorientacja zawodowa nauczycieli w kierunku zawodów przyszłości na przykładzie projektu „Nowa Edukacja”*, http://www.bfkk.pl/old/_files/Reorientacja%20zawodowa%20nauczycieli%20w%20kierunku%20zawodow%20przyszlosci%20na%20przykladzie%20projektu%20nowa%20edukacj.pdf
- A. Marszałek, *Doskonalenie kluczowych kompetencji jako wymóg współczesnego rynku pracy*, „E-mentor” 2011, nr 3 (40), www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/40/id/841
- Z. Marten, *Stres w zawodzie nauczyciela*,
<http://www.sbc.org.pl/Content/9862/marten.pdf>
- A. Peryt-Poręba, *Akademicka pedeutologia informatyczno-medialna przyszłych nauczycieli polonistów* [w:] *Materiały z 21. Ogólnopolskiego sympozjum naukowego: Człowiek – media – edukacja*,
www.up.krakow.pl/ktime/symp2011/referaty2011/peryt.pdf
- Prezentacja MEN „*Edukacja skuteczna przyjazna i nowoczesna – Działania realizowane w polskiej oświacie*” (25.12.2010 r.),
<http://www.men.gov.pl/images/pdf/3.pps>
- M. Sielatycki, *Kompetencje nauczyciela w Unii Europejskiej, TRENDY uczenie w XXI wieku*, internetowy magazyn „CODN” 2005, nr 3,
<http://www.cen.uni.wroc.pl/Pliki/13.pdf>

- A. Smolarz, *Zawody przyszłości*, <http://www.ekonomicznie.pl/strefa.php?strefa=licealisy&art=51> [data dostępu: 7.03.2012]; P. Zadura-Lichota, *Świat pracy w perspektywie najbliższych 10 lat*, <http://www.rynekpracy.pl/artukul.php/wpis.151>
- *Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie mobilności transnarodowej we Wspólnocie w celach edukacji i szkolenia: Europejska Karta na rzecz Jakości Mobilności*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:394:0005:0009:PL:PDF>

Załączniki – Dokumentacja praktyk

Załącznik 1. Dziennik praktyk

DZIENNIK PRAKTYK

1. Imię i nazwisko praktykanta, rok studiów

.....

2. Kierunek studiów i specjalność, nazwa uczelni

.....

3. Nazwa i adres placówki, w której odbywają się praktyki

.....

4. Data odbycia praktyki

.....

5. Imię i nazwisko opiekuna praktyk wraz z podpisem

.....

6. Podpis dyrektora placówki wraz z pieczęcią

.....

7. Podpis koordynatora praktyk

.....

Harmonogram zajęć fakultatywnych

Lp.	Data	Godz.	Opis realizacji wybranych zajęć fakultatywnych

Załącznik 2. Arkusz obserwacji zajęć⁵⁴

Arkusz obserwacji zajęć

Imię i nazwisko prowadzącego zajęcia/lekcję	Imię i nazwisko obserwującego zajęcia/lekcję	Data	Grupa/ Klasa	Liczba dzieci/uczniów w grupie/ klasie	
				ogółem	ze specjalnymi potrzebami
Przedmiot					
Temat zajęć/lekcji					
Cele zajęć/lekcji					
Metody i formy pracy					
Środki dydaktyczne					
<u>Wskaźniki</u>			<u>Uwagi</u>		
Merytoryczna strona zajęć/lekcji					
Przygotowanie prowadzącego do zajęć/lekcji.					
Zgodność tematu i zakresu treści z wymaganiami realizowanego programu nauczania.					
Świadomość celów realizowanych na zajęciach/lekcji.					
Metodyczna strona zajęć/lekcji					
Umiejętność kierowania procesem uczenia się.					
Dobór metod i form pracy dostosowany do celów zajęć/lekcji.					
Dobór metod i form pracy dostosowanych do możliwości dzieci/uczniów, w tym stosowanie metod aktywizujących.					
Dostosowanie zadań do indywidualnych możliwości dzieci/uczniów.					
Rozbudzanie aktywności poznawczej dzieci/uczniów.					

⁵⁴ Arkusz obserwacji służy zarówno studentowi, opiekunowi, jak i koordynatorowi praktyk obserwującemu zajęcia.

Organizacyjna strona zajęć/lekcji	
Wykorzystanie czasu zajęć/lekcji – równowaga między elementami zajęć/lekcji.	
Przygotowanie i umiejętne wykorzystanie środków dydaktycznych, w tym nowoczesnych pomocy dydaktycznych.	
Jasne i zrozumiałe formułowanie poleceń.	
Jasne i zrozumiałe omówienie zagadnień związanych z zajęciami/lekcją.	
Angażowanie wszystkich dzieci/uczniów do pracy	
Utrzymanie właściwej dyscypliny w grupie/w klasie.	
Utrwalenie, kontrola i ocena osiągnięć dzieci/uczniów	
Kontrola poprawność wypowiedzi dzieci/uczniów.	
Podsumowanie zajęć/lekcji.	
Praca domowa jest objaśniona i dostosowana do możliwości uczniów.	
Pochwała i wzmacnianie pozytywnych zachowań.	
Zachowanie dzieci/uczniów	
Zainteresowanie treściami zajęć/lekcji.	
Aktywność dzieci/uczniów: - stawianie pytań - współdziałanie - właściwe zachowanie	
Uwagi, sugerowane zagadnienia wymagające poprawy:	

Podpis prowadzącego zajęcia

Podpis obserwującego zajęcia

Załącznik 3. Ocena przydatności studenta do zawodu nauczyciela

Ocena przydatności studenta do zawodu nauczyciela na podstawie odbytej praktyki pedagogicznej

W PRZEDSZKOLU/SZKOLE PODSTAWOWEJ

Specjalność: *Pedagogika wczesnoszkolna i przedszkolna*

Pan/i.....student/ka.....roku AP w Słupsku
odbył/a w dniach oddo
praktykę pedagogiczną w grupie/klasie.....w.....

1. Obserwował/a ogółem godzin zajęć
2. Prowadził/a ogółem godzin zajęć
3. Wziął/ęła udział w następujących zajęciach dodatkowych (np. pracach na rzecz szkoły i klasy, organizowanie i udział w wycieczkach, wyjściach do kina, teatru itp.) – liczba godzin

- a)
- b)
- c)

4. Krótka ocena przygotowania merytorycznego praktykanta (umiejętność konstruowania konspektów lekcji/scenariuszy zajęć, znajomości terminologii, znajomość programu nauczania, znajomość psychofizycznych uwarunkowań dzieci w wieku przedszkolnym i wczesnoszkolnym)
.....
.....
.....

5. Krótka ocena przygotowania metodycznego praktykanta (umiejętność realizacji celów zajęć, umiejętność doboru problemów praktycznych i ćwiczeń do realizowanych zagadnień, dobór właściwych metod prowadzenia zajęć, umiejętność wykorzystania czasu zajęć)
.....
.....
.....

6. Krótka ocena umiejętności pracy wychowawczo – opiekuńczej (umiejętności wchodzenia w podmiotowe relacje z dziećmi, przygotowanie do indywidualnej pracy z dziećmi, wprowadzanie w świat wartości, kształtowanie umiejętności właściwego komunikowania się i pracy w grupie, umiejętność budowania własnego autorytetu, dostosowywanie języka do poziomu percepcji uczniów umiejętność reagowania na sytuacje problemowe, konfliktowe)
.....
.....
.....

7. Zachowanie studenta podczas prowadzenia zajęć:

- stworzenie atmosfery zajęć (np. swobodna/napięta/inna)

.....

- styl komunikowania się z uczniami (np. umiejętny/potoczny/zawikłany/inny)

.....

- sposób formułowania poleceń (np. jasny/skomplikowany/inny)

.....

- postawa (np. cierpliwa/rozumiejąca/wyjaśniająca/inna)

.....

8. Zalety prowadzonych zajęć (np. wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnej)

.....

9. Usterki i braki dostrzeżone w prowadzonych zajęciach

.....

10. Zdyscyplinowanie i sumienność w pracy (organizowanie własnego warsztatu pracy i dokumentowanie działań dydaktyczno-wychowawczych, sumienność w planowaniu i przygotowywaniu zajęć z dziećmi, dbałość o bezpieczeństwo środowiska pracy i zabawy dzieci

.....

11. Relacje praktykanta z nauczycielem-opiekunem praktyki i pozostałym gronem pedagogicznym (zdyscyplinowanie, kultura osobista, uwzględnianie uwag opiekuna, dyspozycyjność itp.)

.....

12. Inne uwagi i spostrzeżenia o pracy praktykanta, sugerowane zagadnienia do poprawy

.....

13. Ogólna ocena za praktykę wyrażona w skali: bardzo dobra, dobra, dostateczna, niedostateczna

.....

14. Uzasadnienie oceny:

.....

15. Imię i nazwisko opiekuna praktyk

.....

PODPIS/Y OPIEKUNÓW
PRAKTYK

PIECZĄTKA I PODPIS
DYREKTORA PLACÓWKI

